

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
*Fresh Vegetables Every Thursday
*Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
Like our Facebook page:
BigBazaarIndianGrocery
5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

You dont marry the person you can live with
You marry the person you can't live without
ROKA USA
Coming Soon

Buying/Selling in Michigan
All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Raj S. Shergill
Broker
5820 N Canton Center Rd, Suite 145
734-751-4455 (Cell)
Rajshergill@yahoo.com
CANTON REALTY

Twenty-Fourth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
Email: punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
Punjab Times, Vol 24, Issue 47; November 25, 2023 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਜੱਜ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਮੁੜ ਬਾਹਰ ਆਇਆ

ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੋਲਿਜੀਅਮ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੋ ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਉੱਤੇ ਤਿੱਖੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਉੱਤੇ ਸਖਤ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਪੱਖਪਾਤ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ (ਪਿੱਕ ਐਂਡ ਚੂਜ) ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਸੁਭ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਅਤੇ ਸੁਧਾਂਸੂ ਯੂਲੀਆ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ?"

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੋਲਿਜੀਅਮ ਵੱਲੋਂ 5 ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ 3 ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਝੱਟ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਦੋ ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਪਿੱਕ ਐਂਡ ਚੂਜ

ਸਿੱਖ ਨਲਵਾ ਅਤੇ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਨਲਵਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 17 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲਿਜੀਅਮ ਨੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ 'ਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ (ਕੇਂਦਰ) ਵੱਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲਿਜੀਅਮ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਲਿਜੀਅਮ ਜੱਜ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

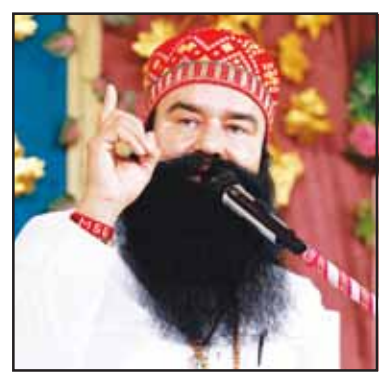
ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚ ਭੋਰਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਖਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਐਮ.ਪੀ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜੱਜ ਨਾ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਮੰਗ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਚੁੱਕੀ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ 11 ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜੱਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਾਫੀ ਭਖਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੁੜ ਕੋਲਿਜੀਅਮ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰੋਕ ਲਈ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਉੱਤੇ ਤਿੱਖੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੋਹਾਂ ਸਿੱਖ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੁਰਤ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਖਤ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਹਤਕ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਮੁੜ 21 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ 30 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ 8ਵੀਂ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2023 ਵਿੱਚ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ 5 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਫਰਲੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਚੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ 28 ਅਗਸਤ 2017 ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ 17 ਜਨਵਰੀ, 2019 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਫਰਲੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾਯਾਫਤਾ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਫਰਲੇ ਦੇਣਾ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਿਆਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਇਹ ਫਰਲੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦੋਗਲੀ ਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਫਰਲੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵੱਲੋਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਉਠਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ।

India Palace Restaurant
And Banquet Hall
Restaurant-Fine Indian Cuisine
4213 Lafayette Road, Indianapolis, IN
(Ph:317-298-0773)
Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Indian Restaurant
Restaurant-Fine Indian Cuisine
12510 N. Meridian St., Carmel, IN
Ph: 317-580-0828
We do private party's & catering at your home or business.
Call, **Lakhvir S. Johal**
Ph: 317-709-7800
www.indianpalaceindy.com
www.AmberIndianRestaurantCarmel.com

Singh Auto Group
3983 ST RD 38E
Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
www.singhautosgroup.com
Best Buy Motors
1805 Elmwood, Lafayette, IN 47904
Ph: 765-449-0490
www.bestbuymotorsin.com
University Motors
3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
www.universitymotors1.com
Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

Serving Illinois & Florida State.
Buying Selling Renting Investing
ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ।
Jesse Singh
847-606-3664
Also Get Free Home Inspection & Attorney Service & closing cost
(Some conditions apply)
ਵਾਜ਼ਬ ਰੋਟਾਂ 'ਤੇ ਘਰ ਖਰੀਦੋ ਤੇ ਵੇਚੋ
E-Mail: **j.singh@remax.com/**
WEBSITE: **jsingh.remax.com**
REMAXAMERICANDREAM,
LONG GROVE, IL 60060

RAJVEER GILL
847-907-1525
Regal Jewels
NEW SPECIALS EVERY MONTH
22KT GOLD & DIAMONDS
MITHA COLLECTION
KAJAL COLLECTION
ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਗ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣਾ ਸਟੋਰ
2625 W. DEVON AVE. CHICAGO, IL 60659
773-262-4377 773-517-0574
www.RegalJewels.com

Dhillon Travel Plaza Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ New & Used Tires
Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 571-606-0829, 317-242-9936

Health Insurance

Qualified Health Plans Under Affordable Care Act

Don't Miss out !

Open Enrollment From 11-01-2023 to 1-15-2024

We also have short term Medical, Dental & Vision plans.

We are licensed in Indiana, Ohio, Texas & Michigan.

Contact:

Ph: 317-900-5151

Fax: 317-900-5152

E-Mail: health@meharinsurance.com

Office Address:

12574 Promise Creek Ln.

Suite# 114

Fishers, IN 46038

www.meharinsurance.com

Baljinder Singh Saini

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਗਟੇ, ਦਹਿਦਿਸ ਮਾਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯਾ॥
ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਮੋਖ ਤਿਸ ਪਲਾਈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਾਸ ਭਯਾ॥

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਮਰੀਕਾ
ਇਕਾਈ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਕਲੇਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸਮੁੱਚੇ
ਜਗਤ ਨੂੰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ
ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਸ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੇਡੀ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਗਰੋਸਰੀ
ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰੋਠੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ
ਲੇਡੀ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

* ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ
* ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਫਰੀ

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ:

610-864-9666/ 484-802-2779

**MEDICARE QUESTIONS?
NEW TO MEDICARE?
CONFUSED ABOUT YOUR CHOICES?**

ASHOK SHAH

Licensed Insurance Agent

For more information, Call

(847) 594-0211

(630) 992 - 1734

insurerite2you@gmail.com

1251 N. PlumGrove Rd., Suite # 200A
Schaumburg, IL 60173

Annual Enrollment Period

October 15th - December 7th

Every
Wednesday
Medicare 101
Meeting at
our office.

- ✓ Education
- ✓ Plan Comparison
- ✓ Enrollment Assistance
- ✓ Cost-Saving Strategies
- ✓ Annual Reviews

By calling the number above, you will reach a licensed insurance agent.
Not affiliated with or endorsed by the Government or Federal Medicare Program.

UMA TRAVELS

2541 West Devon Ave.,
Chicago, IL 60659

For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad,
Hydrabad-Madras

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Ramgharia Sikh boy 5'8" 1992 born, MEng Western University Canada, Working as Senior Software Engineer in Toronto Canada, Looking for a girl in similar profession living in Canada or US. Email: dev.kirat@gmail.com
Ph +1 (313) 718-0178

45-48

Sikh Ahluwalia family looking for a Gursikh girl with educated background for their 36, 5'8" son. Qualification BTech IT and PG in software development. Working as an IT professional in New York based company. He is turbaned Gursikh boy having faith in Guru Granth Sahib ji. Current location- Hartford CT. Please contact us at Whatsapp 91-8860131363 or Email richiewalia@gmail.com

45-48

ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਲੜਕਾ, ਉਮਰ 36 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5 ਫੁੱਟ 11 ਇੰਚ, Software Manager (San Francisco, CA, USA), ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ, San Francisco Bay Area ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਘਰ, ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ (ਵਿਆਹ ਤੋਂ 4 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ) ਲਈ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ, ਕੇਸਕੀ/ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ (or willing to wear) ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਯੂ ਐਸ ਏ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿ ਰਹੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਜਾਤਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਆਪਣਾ ਬਾਇਓਡੇਟਾ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ singhmat001@gmail.com 'ਤੇ ਈਮੇਲ ਕਰੋ ਜਾਂ +91-98993-79442 'ਤੇ ਵਟਸਐਪ ਕਰੋ ਜਾਂ 1-510-281-7065 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰੋ।

40-43

Wanted suitable girl for Ivy League MBA Jatt Sikh divorced 40 years old 5'10" man settled in the Bay Area (California). Homeowner and working as a Sr Product Manager in big tech. Moved from Chandigarh (India) to the US 12 years ago. Looking in the US only. Caste no bar.
dhillonravi1983@gmail.com or 408-859-5613.

36-39

U.S. Citizen, Jatt Sikh, Brar, Fresno, California Resident, Divorced Boy, 33 yrs, 6'-3" tall, Handsome, Pilot in American Airlines. Please email biodata and picture at: flykhush15@gmail.com or Contact: (559) 824-9028

36-39

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jatt Sikh parents invite matrimonial alliance for their US born daughter 38, 5'9" beautiful, family oriented, never married. Master's in Bioengineering Management- executive position in Bay Area, California. The boy must be from the USA, professionally qualified; good-natured and well settled, with family values. Serious enquiries only. Please respond with latest photo and biodata to kaurprincess11@yahoo.com or whatsapp 669-946-5891

41-44

Jatt Sikh family seeks suitable match for their daughter who has her MD and is currently working in the Bay Area (California) as a Doctor. 38 yrs old (never married). 5'-5". The boy should be settled in the Bay Area (California) with a University degree and professionally employed.
Please contact 408-763-3949

39-42

Hindu/Sikh Nai family looking for a suitable match for their U.S. citizen daughter, 26 years, 5'6". She has completed Bachelors of Science and currently in her final dentistry year pursuing DMD degree. The whole family is settled here and are U.S. citizens. Please contact us at: 516-510-9744

39-42

Jat Sikh well educated and well settled family seeking suitable match for their September, 2001 US born 5'-4" daughter. Turban wearing keshadari boy and compatible humble family is preference but others will be considered. She has earned an AA degree in management and Supervision. She is currently employed as a Federal employee in the Bay Area (California). Contact ph: 510-861-6491 or pgrrealty@gmail.com

36-39

Ramgarhia Sikh family looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for their beautiful daughter (US Citizen), 29 years, 5'7", MSC - Physics (India), and licensed paraprofessional educator, residing in Chicago area.
Please contact us at: manpreets1211@gmail.com

30-33

ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਿਆ

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ: ਮਿਸ਼ੇਲ ਸਟਾਰਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਟਵੇਂਟੀ20 (T20) ਦੇ ਸੈਕੇਂਡੇ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਮੈਜ਼ਬਾਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 6 ਵਿਕਟਾਂ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਉਪਰਬਲੀ ਨੌਵੀਂ ਜਿੱਤ ਨਾਲ 6ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ. ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਫਾਈਨਲ ਦਾ ਦਬਾਅ ਝੱਲਣ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਖੇਡੇ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ. ਟੈਸਟ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੰਗਾਰੂਆਂ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਿਕਸਤ ਝੱਲਣੀ ਪਈ ਸੀ। 2015 ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਦੇ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ ਟੀਮ ਨੇ ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਕੇ 140 ਕਰੋੜ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਤੇ ਮੈਜ਼ਬਾਨ ਟੀਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਖਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਪਰਬਲੀ 10 ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਫਲ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਵਿਰਾਟ ਕੋਹਲੀ ਤੇ ਰਵੀਚੰਦਰਨ ਅਸ਼ਵਿਨ ਨੇ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਜਦੋਂਕਿ ਕਪਤਾਨ ਰੋਹਿਤ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪੈਟ ਕਮਿਨਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ ਟੀਮ ਨੇ ਭਾਰਤ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲੇ ਮੈਚ ਸਣੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਹਾਰ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ

ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਲਗਾਤਾਰ ਨੌਂ ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਖਿਤਾਬ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਵਿਰਾਟ ਕੋਹਲੀ ਨੂੰ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈਆਂ 765 ਦੌੜਾਂ ਲਈ 'ਪਲੇਅਰ ਆਫ ਦਿ ਸੀਰੀਜ਼' ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਕੋਹਲੀ ਨੇ 95.62 ਦੀ ਔਸਤ ਤੇ 90.31 ਦੇ ਸਟਰਾਈਕ ਰੇਟ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਸੈਂਕੜੇ ਤੇ ਦੋ ਨੀਮ ਸੈਂਕੜੇ ਵੀ ਜੜੇ। ਉੱਜ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਨੇ 700 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਵੱਲੋਂ 2003 ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ 673 ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ 241

ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਟੀਚੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੈੱਡ ਦੀ 137 ਦੌੜਾਂ ਦਾ ਪਾਰੀ (ਚਾਰ ਛੇਕ ਤੇ 15 ਚੌਕੇ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਰਨਸ ਲਾਬੂਸੋਨ (110 ਗੇਂਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਬਾਦ 58 ਦੌੜਾਂ) ਨਾਲ ਚੌਥੇ ਵਿਕਟ ਲਈ 192 ਦੌੜਾਂ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਸਦਕਾ 43 ਓਵਰ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਿਕਟ 'ਤੇ 241 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤ ਜੌਹੋਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ 2003 ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਖਿਲਾਫ ਮਿਲੀ ਹਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1987, 1999, 2003, 2007 ਤੇ 2015 ਵਿੱਚ ਵੀ ਖਿਤਾਬੀ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ 1983 ਤੇ 2011 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ

ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਕੋਹਲੀ, ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਸ਼ਮੀ ਅੱਵਲ
ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ: ਭਾਰਤੀ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਵਿਰਾਟ ਕੋਹਲੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਮੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਚਾਰ ਮੈਚਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਫਲ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਰਿਹਾ। ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ 2023 ਵਿੱਚ 11 ਮੈਚਾਂ ਵਿੱਚ 95.92 ਦੀ ਔਸਤ ਨਾਲ 765 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੈਂਕੜੇ ਅਤੇ ਛੇ ਨੀਮ ਸੈਂਕੜੇ ਜੜੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ। ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ 2003 ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿੱਚ 673 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਕਪਤਾਨ ਰੋਹਿਤ ਸ਼ਰਮਾ 11 ਮੈਚਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੈਂਕੜੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਨੀਮ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ 54.27 ਦੀ ਔਸਤ ਨਾਲ 597 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾ।

ਪਾਰੀ ਲੋਕੇਸ਼ ਰਾਹੁਲ (66) ਤੇ ਵਿਰਾਟ ਕੋਹਲੀ (54) ਦੇ ਨੀਮ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚੌਥੇ ਵਿਕਟ ਲਈ 67 ਦੌੜਾਂ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 50 ਓਵਰਾਂ ਵਿੱਚ 240 ਦੌੜਾਂ 'ਤੇ ਸਿਮਟ ਗਈ। ਕਪਤਾਨ ਰੋਹਿਤ ਸ਼ਰਮਾ (47) ਨੇ ਪਾਰੀ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੇਜ਼ਤਾਰ ਪਾਰੀ ਖੇਡੀ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਲਈ ਸਟਾਰਕ 55 ਦੌੜਾਂ ਬਦਲੇ ਤਿੰਨ ਵਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਫਲ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਰਿਹਾ। ਕਪਤਾਨ ਪੈਟ ਕਮਿਨਸ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਹੇਜਲਵੁੱਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਦੋ ਵਿਕਟਾਂ ਆਈਆਂ। ਭਾਰਤੀ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਇਆ ਤੇ ਟੀਮ ਆਖਰੀ 40 ਓਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਚੌਕੇ ਹੀ ਜੜ ਸਕੀ, ਜੋ ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਟੀਚੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਖਰਾਬ ਰਹੀ ਤੇ ਟੀਮ ਨੇ 47 ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਸਕੋਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਕਟ ਗੁਆ ਲਏ। ਸ਼ਮੀ ਨੇ ਸੈਮੀਫਾਈਨਲ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੈਚ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਗੇਂਦ 'ਤੇ ਵਿਕਟ ਲਿਆ। ਸ਼ਮੀ ਨੇ ਡੈਵਿਡ ਵਾਰਨਰ (7) ਨੂੰ ਸਲਿਪ ਵਿੱਚ ਕੋਹਲੀ ਹੱਥੋਂ ਕੈਚ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਬੁਮਰਾਹ ਨੇ ਮਿਸ਼ੇਲ ਮਾਰਸ (15) ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਲੋਕੇਸ਼ ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਵਿਕਟਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮਾਰਸ ਦਾ ਕੈਚ ਫੜਿਆ। ਬੁਮਰਾਹ ਨੇ ਅਗਲੇ ਓਵਰ ਵਿੱਚ ਸਟੀਵ ਸਮਿਥ (4) ਨੂੰ ਲੱਤ ਅੜਿੱਕਾ ਆਊਟ ਕੀਤਾ। ਸਲਾਮੀ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਟਵੇਂਟੀ20 ਹੈੱਡ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਰੀਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਸੰਭਾਲੀ ਰੱਖਿਆ। ਹੈੱਡ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਲਾਬੂਸੋਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਟੀਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਕਪਤਾਨ ਕਮਿਨਸ ਨੇ ਟਾਸ ਜਿੱਤ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਆਲਮੀ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਿਵਾ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ 'ਡੈੱਥ ਜ਼ੋਨ' ਐਲਾਨਿਆ

ਤਲ ਅਵੀਵ: ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਅਲ-ਸ਼ਿਵਾ ਨੂੰ 'ਡੈੱਥ ਜ਼ੋਨ' ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਥਿਤ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ 'ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਯੂ.ਐਨ. ਟੀਮ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਟੀਮ ਮੁਤਾਬਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ 291 ਮਰੀਜ਼ ਬਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 32 ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਟਰੌਮਾ ਮਰੀਜ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੇਹੱਦ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਟੀਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨਾਸੂਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਕੁਝ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿੱਚ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ 31 ਨਵਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਦੱਖਣੀ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮਿਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਧਰ, ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੰਗ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਮਗਰੋਂ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਫਲਸਤੀਨੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਹੱਥ ਦੇਣ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਸਮੂਹ (ਹਮਾਸ) ਦਾ ਫਲਸਤੀਨੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਕੇ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਝਾਅ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਯੋਏ ਗੈਲੈਂਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹਮਾਸ ਕੋਲ ਹੁਣ ਇੱਕ-ਦੁੱਕਾ ਟਿਕਾਣੇ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ। ਆਲਮੀ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ, ਮੋਬਾਈਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ

ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟਾਫ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 2500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਦੀ ਸੀ, ਦੇ ਸ਼ਿਵਾ ਹਸਪਤਾਲ ਛੱਡਣ ਮਗਰੋਂ ਯੂ.ਐਨ. ਟੀਮ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਟੀਮ ਉਥੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੁਕੀ। ਟੀਮ ਮੁਤਾਬਕ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ 25 ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਯੂ.ਐਨ. ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਉਥੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਰਲੇ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ।" ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹਸਪਤਾਲ 'ਡੈੱਥ ਜ਼ੋਨ' ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਟੀਮਾਂ ਸ਼ਿਵਾ ਪੁੱਜ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ

ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਮਾਸ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਵਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਕਮਾਂਡ ਪੋਸਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਿਵਾ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ। ਹਮਾਸ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸਟਾਫ਼ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਵਾ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚੋਂ ਹਿਜਰਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਆਲਮੀ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੌਜ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਯੂ.ਐਨ. ਰੈਣ ਬਸੇਰੇ (ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਥਾਲੀਆ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕੈਂਪ) 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ

ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ 'ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਖਾਰਜ
ਤਲ ਅਵੀਵ: ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ ਹਮਾਸ ਵੱਲੋਂ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੰਦੂਕ ਬਣਾਏ ਦਰਜਨਾਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਵੱਟੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ 'ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਅਮਲ ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਜੰਗੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਰੋਕਣਗੀਆਂ ਅਤੇ 50 ਜਾਂ ਵੱਧ ਬੰਦੂਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹਰ 24 ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਮਾਨਵੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਮਤਾ ਪਾਸ
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ: ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸਲਾਮਤੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਨੇ ਗਾਜ਼ਾ 'ਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰਤ ਮਾਨਵੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅਤੇ ਹਮਾਸ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮਤਾ ਹੈ। ਉੱਜ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਤੇ 'ਚ ਹਮਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੰਦੂਕ ਫੌਰੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਲਾਮਤੀ ਪਰਿਸ਼ਦ 'ਚ ਮਤੇ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ 15 'ਚੋਂ 12 ਵੋਟ ਪਏ। ਮਾਲਟਾ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਮਤੇ 'ਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਰੂਸ ਨੇ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ। ਮਤੇ 'ਚ ਹਮਾਸ ਵੱਲੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ 'ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ।

ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕ ਹਲਾਕ ਹੋ ਗਏ। ਬੁਰਜ ਤੇ ਨੁਸਰਤ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕੈਂਪਾਂ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 31 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਥਾਨਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਖਾਨ ਯੂਨਿਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹ 'ਡਾਕਟਰਜ਼ ਵਿਦਾਊਟ ਬਾਰਡਰਜ਼' ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ,

ਪਰ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਨਾਕੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁੜਦੇ ਕਾਫਲੇ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਟਾਫ਼ਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਅ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਫਲਸਤੀਨ ਸਿਹਤ ਅਥਾਰਿਟੀਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਣ ਤੱਕ 11,500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਲਸਤੀਨੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ 2700 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਾਪਤਾ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਦਫ਼ਨ ਹਨ।

'ਆਪ' ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਵੱਲ: ਸੁਖਬੀਰ

ਪਟਿਆਲਾ: ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੰਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ

ਵੱਲੋਂ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਅਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਚ ਹੱਥ ਰੰਗਣ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ 'ਆਪ' ਆਗੂ ਕੇਬਲ ਮਾਫੀਆ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਕੇਬਲ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ 'ਤੇ

ਬੁਨੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਕਾਲੀ ਜਥਾ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਿਤ ਰਾਠੀ, ਫਾਸਟਵੇਅ ਨੈਟਵਰਕ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਿਕਾਸ ਪੁਰੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ

ਨੂੰ ਇਸੇ ਹੀ ਕਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਨਾ ਰੁਕੀਆਂ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਲਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਢੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੇਬਲ ਨੈਟਵਰਕ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਮਿਤ

ਰਾਠੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪੁਰੀ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਪਰੇਟਰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਈਨਿੰਗ 'ਚ ਹੱਥ ਰੰਗਣ ਮਗਰੋਂ ਪਟਿਆਲਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ 'ਆਪ' ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਕੇਬਲ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅੱਖ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਇਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਮਗਰੋਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ।

ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਪਾਵਨ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਕੌਮ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਕੋਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਜਿਹੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਥ ਦੀ ਇਸ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਇਕਜੁਟ ਹੋ

ਕੇ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਵਧਾਈ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 29 ਫਰਵਰੀ 2024 ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਲਈ ਵੋਟਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਂ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਵੀ ਪੁੱਜੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 21 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਮੁਢਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮਿਤੀ 11 ਅਪਰੈਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਬੰਧਤ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨੋਨੀਤ ਰੀਵਾਈਜ਼ਿੰਗ ਅਥਾਰਿਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 21 ਅਪਰੈਲ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ 3 ਮਈ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਦੀ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਉਥੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ

ਸਮੇਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਇਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ

ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਅਸਾਮ ਦੇ ਡਿੱਬਰੂਗੜ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਐਸ.ਏ ਤਹਿਤ ਬੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸਮੂਹ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਤਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤੇ ਹੋਰ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ, ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੋਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਪੁਲਿਸ ਤੰਤਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੁੱਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਤੀਸਰਾ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ 3 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੋਆਣਾ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ: ਜਥੇਦਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੋਆਣਾ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜਲਦ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੋਆਣਾ ਪਿਛਲੇ 28 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ 17 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਹਿਜ਼ 8 ਫੁੱਟ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਚੌਕੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਭੇਜੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ

ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਪਾਈ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ 11 ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਵੀ

ਕੇਂਦਰ ਪੱਖਪਾਤ ਛੱਡ ਕੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰੋ: ਧਾਮੀ

ਪਟਿਆਲਾ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤੀ ਰਵੱਈਆ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਤਕਰਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 26 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਅਗਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵੀ ਉਲੀਕੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਆਦੇਸ਼ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ 8 ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਠੋਸ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੋਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਰਤ ਦੀ ਵੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰੇਸ਼ਟਰਾਂ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ

ਮੈਲਬਰਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਰੇਸ਼ਟਰਾਂ ਮਾਲਕ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਨਸਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਗੰਦ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਆਸਟਰੇਲੀਆਨ ਬਰਾਡਕਾਸਟਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਤਸਮਾਨੀਆ ਦੇ ਹੋਬਾਰਟ 'ਚ ਰੇਸ਼ਟਰਾਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।'

ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, 'ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਤਣਾਅ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਂ ਲੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਚਾਰ-ਪੰਜ

ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀ

ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਹੈਂਡਲ 'ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਗੰਦ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਸਲੀ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤੀ, ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਓ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਨਸਲੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਭੱਦੀਆਂ ਨਸਲੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਤੋੜਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲ ਤੋਂ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਸਮਾਨੀਆ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਜੈਸਨ ਐਲਮਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜ ਕੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਕੇਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ।

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਗਲਤ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ

ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਡੂੰਘੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਲਾਸਰ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਤੱਕ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸਿੰਜਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਨਹਿਰ ਖੁਦਵਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਵੱਕਾਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਣ ਦੇ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ

ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ।

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮਰਹੂਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਅਕਸ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 1998 ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਬਾਲਾਸਰ ਵਿੱਚ ਬਾਦਲ ਫਾਰਮ ਤੱਕ ਨਹਿਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਭਾਖੜਾ ਮੈਨ ਲਾਈਨ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਉੱਚੀ ਚੁੱਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਲਾਲ ਤਾਂ 1977 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ

ਬਾਲਾਸਰ ਬ੍ਰਾਂਚ 12 ਮਾਰਚ 1964 ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲਾਸਰ ਬ੍ਰਾਂਚ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਭਾਖੜਾ ਨਹਿਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪੰਜੇਆਣਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਡੱਟ ਕੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਬਦਲੇ ਗੁਜ਼ਰਾਓ ਵਿੱਚ ਹੋਟਲ ਵਾਸਤੇ

ਥਾਂ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਝੁਠ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਜ਼ਰਾਓ ਵਿੱਚ ਹੋਟਲ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ 1989 ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਨਹਿਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ 1976 ਵਿੱਚ ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1979 ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਲਾਲ ਨੇ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 78 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਪੂਰੀ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ।

Punjab Times
Established in 2000
24th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Astt. Editors:
Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Corrpondents
California
Ashok Bhaura
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਕਰਵਾਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਔਕਾਫ਼ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੋਸ ਹੈ।

ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਘਰ ਨੇੜੇ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਔਕਾਫ਼ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ, ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਵਾਪਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਤੁਰੰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਇਜਲਾਸ 28 ਤੋਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 28 ਤੋਂ 29 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿਵਲ ਸਕੱਤਰੇਤ-1 ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਦਾ ਉਠਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ 16ਵੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ (ਚੌਥਾ ਸੈਸ਼ਨ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਕਾ ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਮੂਦ ਕਰਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਤ ਵਰ੍ਹੇ 2023-24 ਲਈ ਸੱਦੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਦਾ ਉਠਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਦਾ ਉਠਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਗ਼ੈਰ ਹੀ ਜੂਨ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ 'ਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਰੁਖ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਖਰਲੀ ਕੋਰਟ ਨੇ 10 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਰਾਜਪਾਲ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ' ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨਾਬਾਲਗ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ

ਬਟਾਲਾ: ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਸਦਾਰੰਗ ਵਿਚ 12-13 ਸਾਲਾ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਲੱਗੇ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਈ। ਬੱਚਾ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ 8 ਵਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਪਾਠ ਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਰੁਮਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਛੋੜਛਾੜ ਹੋਈ ਵੇਖੀ। ਬੱਚਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮੁੱਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਿਖਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਗੋਦ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਜੱਜ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੇ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਠੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ 80 ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਨਾਲ

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੇਗੀ। ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੋਲਿਜ਼ੀਅਮ ਰਾਹੀਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਤੋੜ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਜੁਟੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2014 ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਅਪ੍ਰਾਏਟਿਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਲ 2015 ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। 'ਕੋਲਿਜ਼ੀਅਮ ਸਿਸਟਮ' ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਲਿਜ਼ੀਅਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚਾਰ ਸੀਨੀਅਰ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਲੋਕ ਮਿਲ ਕੇ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੌਣ ਜੱਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ

ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਨੌਜਵਾਨ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈੱਲ ਨੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਫਲਾਈਓਵਰ ਉਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ 35 ਸਾਲਾ ਮਲਕ ਸਿੰਘ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕੁਕੁਕਸ਼ੇਤਰ ਤੋਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਰੇ ਸੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖੇ। ਪੰਨੂ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ 'ਸਿੱਖ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ' ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਗੇਟ ਫਲਾਈਓਵਰ ਉਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖੇ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 27 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਵੇ: ਜਾਖੜ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਹੋਂ ਲੱਥ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਨ-ਦਿਹਾਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਖੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ 'ਆਪ' ਵਿਧਾਇਕ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਧੂੰਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਨਾਂ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ। ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਧਾਇਕ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਧੂੰਨ ਖਿਲਾਫ ਸਾਲ 2002 ਵਿਚ ਹਰੀਕੇ ਬਾਣੇ 'ਚ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਕਾਪੀ ਵੀ ਜਨਤਕ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਵਿਧਾਇਕ ਕਿਲੋ ਹੈਰੋਇਨ ਨਾਲ ਫੜੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸੋਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਲਈ ਖੁਦ ਕੁੱਝ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਲਈ 60-40 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 467 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।

ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮੁੰਬਈ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ 15ਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪਾਤਕ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ

ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜਰੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ

ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ (ਸਰਕਾਰ) 'ਪਸੰਦ' ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵਿਚ ਕੋਲਿਜ਼ੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਹੈ। ਦੋ ਸਿੱਖਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਟਿੱਪਣੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਰਵੱਈਏ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋ ਯੋਗ ਸਿੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਨਿਯੁਕਤ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਿੱਥ ਕੇ ਰੋਕਣਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ 80 ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਲਹਿਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਤੇ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਵਿੱਲੋਂ
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ

ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ

ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਪੈਲਾਟਾਈਨ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ
ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ
ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁਭ
ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਹਨ।
ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ
ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਭਾਈ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤ 24 ਤੋਂ 27 ਨਵੰਬਰ
ਤਕ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਗੇ।

3 ਦਸੰਬਰ ਐਤਵਾਰ
ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ
ਬਦਲਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ: 27 ਨਵੰਬਰ, ਸੋਮਵਾਰ
ਸ਼ਾਮ: 5:30 ਤੋਂ 8:40 ਤਕ
ਭਾਈ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਥਾਕਾਰ ਅਤੇ
ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਗੇ

1 ਦਸੰਬਰ, ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ
2 ਦਸੰਬਰ, ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ
ਪ੍ਰਭਾਤ ਫੇਰੀ, ਸਵੇਰੇ 6 ਤੋਂ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ
3 ਦਸੰਬਰ ਐਤਵਾਰ
ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 7:30 ਤੋਂ 9:15
ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ
ਸਵੇਰੇ 9:15 ਵਜੇ ਤੋਂ 9:50 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਦਾਸਰੇ: ਸਮੂਹ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪੈਲਾਟਾਈਨ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ॥

ਆਪ ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ
ਹਾਜਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ, ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਬਣਾਉ ਜੀ ।

PRAKASH GURPURAB GURU NANAK DEV JI

Program details : 2023

Special Evening Kirtan Diwan

Monday Nov 27th
6:00 PM - 8:00 PM
followed by Guru Ka Langar

Akhand Paath

Arambh: Friday Dec 1st 9:30am
Bhog: Sunday Dec 3rd 9:30am

Parkarma & Nishan Sahib Seva

Sunday Dec 3rd 10:00am

Gurpurab Kirtan Diwan

Sunday Dec 3rd 11:00 am-1:30 pm
followed by Guru Ka Langar

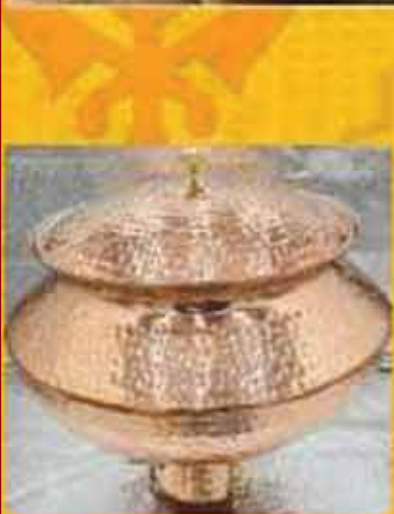
Sikh Temple of North Texas

506 Gatewood Drive Garland, TX 75043 (972) 240 - 5348

Happy Guru Nanak Devji Gurpurab

**We are the Biggest
Restaurant Appliances
Distributor with the
Largest Inventory**

**Prag International
1125 Howard Street.
Ek Grove Village, IL 60007
Ph - 847-979-5970.
847-979-5990. 847-228-0150.
847-912-0844
Fax - 847-228-0152
pragint@aol.com.**

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਹੱਤਿਆ

ਰਾਏਕੋਟ: ਕੈਨੇਡਾ ਸਥਿਤ ਮਿਸੀਸਾਗਾ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ (28) ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕਰੀਬ 3 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਿਸੀਸਾਗਾ ਦੇ ਇਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ

ਯਾਰਡ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਵਜੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰ

ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਗਰਾਜ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੀਪ ਕੌਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਸਦਮਾ, ਪਤਨੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਸਿੱਖ ਕਾਗ਼ੋ: ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਹਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਆਰਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਫਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ 76 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਰ, ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਨਾਭਾ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਨਾਸਾਜ਼ ਹੈ।

Naperville, IL 60564 ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 3 ਤੋਂ 5 ਵਜੇ ਦਰਮਿਆਨ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ

ਸਰਦਾਰਨੀ ਹਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਪਤੀ ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਦੋ ਬੱਚੇ ਰਣਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਦੋਹਤੀ ਤੇ ਦੋਹਤਾ ਸਮਰੰਥ ਕੌਰ, ਜ਼ੋਰਵਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੋਤੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ 22 ਨਵੰਬਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ 1 ਵਜੇ ਦਰਮਿਆਨ Beidelman-Kunsch Funeral Home & Crematory 24021 Royal Worlington Drive

ਸੁਸਾਇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ।

GoldenKey

LENDING

Grow your business with our Strategic

COMERCIAL LOAN SOLUTIONS

Partner with us for expert guidance and support

Contact Us at

317-620-4100

www.goldenkeylending.com

We speak your Language

English • ਪੰਜਾਬੀ • ਹਿੰਦੀ • اردو

325 S. College Avenue, Indianapolis, Indiana 46202

NMLS 147421

Corporate NMLS# 68434
AZ License# BK-0945946

Sistar Mortgage

A Nationwide Lender

Over 2 Decades of experience providing high level servicing for new and experienced borrowers!

Residential and Commercial Loans

Available In Most States!

Special loan programs for:

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

(734) 330-8859

balbir.grewal@sistarmortgage.com
balbirgrewal.sistarmortgage.com
<https://www.nmlsconsumeraccess.org>

AVEER TRAVEL SOLUTIONS LLC

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

- US Passport Services
- EAD Renewal
- Indian Passport Renewal
- Flight Tickets
- US Citizenship Application
- Visa Services
- Green Card Renewal
- Notary Services
- OCI & Renunciation
- Power of Attorney
- Airport Pick-up & Drop-Off Services

Contact: Aman Kaur Ph: 847-338-2141
(Consular Expert with more than 10 years of experience)

E-mail: Aveertravel@gmail.com

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

For Airport Drop-Off and Pickup Indy to Chicago Please Contact AVI at:

847-226-2323

Located in INDIANAPOLIS (IN)

Davenport Family Funeral Homes and Crematory

Serving the Sikh Community with Dignity and Care

Lake Zurich
(847) 550-4221

Crystal Lake
(815) 459-3411

SERVICES

- On Site Crematory
- viewing Room Available
- Large, Beautiful Chapels
- Competitive Prices

FAMILY FUNERAL HOMES And Crematory

Serving Families As We Would Want Ours Served
Barrington/Crystal Lake/Lake Zurich

Please call or visit our website at www.davenportfamily.com

ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ; ਦੀਪਤੀ ਬਬੂਟਾ ਦਾ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਡਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ

ਜਮੀਲ ਅਹਿਮਦ ਪਾਲ ਅਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ 10-10 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬੀ.ਸੀ./ ਬੰਗਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ 'ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ 2023' ਦਾ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮੁਹਾਲੀ ਨਿਵਾਸੀ, ਦੀਪਤੀ ਬਬੂਟਾ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਲੇਖਿਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ ਫਾਈਨਲਿਸਟਾਂ ਵਜੋਂ ਜਮੀਲ ਅਹਿਮਦ ਪਾਲ, ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਬਲਜੀਤ, ਮੋਹਾਲੀ ਦਾ 10-10 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਢਾਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਗਲਪ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਗਮ ਨੌਰਥਵਿੱਚ ਗੋਲਡ ਐਂਡ ਕੰਟਰੀ ਕਲੱਬ, ਸਰੀ, ਬੀ.ਸੀ. ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਰਾਫੀਆਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ

ਇਕ ਔਰਤ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਢਾਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ,

ਹੈ' ਲਈ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਦੀਪਤੀ ਬਬੂਟਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਨ, ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਕੱਲੀ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਹਰ ਔਰਤ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਲੜਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ"।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਮੀਲ ਅਹਿਮਦ ਪਾਲ (ਲਾਹੌਰ, ਪੰਜਾਬ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਨੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਮੈਂਡਲ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ" ਅਤੇ ਬਲਜੀਤ (ਮੋਹਾਲੀ, ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤ) ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਉੱਚੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ" ਲਈ ਫਾਈਨਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 10-10 ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਮੀਲ ਅਹਿਮਦ ਪਾਲ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ, "ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਦਿਨ ਉਹ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜ਼ਬੈਰ ਅਹਿਮਦ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਰਜ ਢਾਹਾਂ ਨੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਓਹੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਬਾਦਤ ਸੀ, ਹੁਣ ਮਾਣ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮੇਰੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਢਾਹਾਂ ਇਨਾਮ ਨੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਹੈ।" ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਚੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ 'ਚ ਵਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਢਾਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਲੇਖਕ ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਕਿਤਾਬ 'ਉੱਚੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ' ਨੂੰ ਫਾਈਨਲਿਸਟ ਦਾ

ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ"।

ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲ ਸੰਭਾਲ ਮੰਤਰੀ ਰਚਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਸੂਬੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਸਿਟੀ ਆਫ ਸਰੀ ਦੀ ਮੇਅਰ ਬਰੈਡਾ ਲੌਕ ਨੇ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ "ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਹਫਤਾ" ਦੇ ਅਗਾਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਵਿਖੇ, 15 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਸੈਰੂ-ਕਰਬੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ "ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਹਫਤਾ" ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਪੱਤਰ ਬਾਰਜ ਢਾਹਾਂ, 3 ਫਾਈਨਲਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਢਾਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਟੀਮ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਾਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰੀਟਾ ਢਾਹਾਂ, ਸਮੂਹ ਢਾਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰ, ਕੈਨੇਡਾ ਇੰਡੀਆ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੁਸਾਇਟੀ (CIES) ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ (UBC) ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਲ 2013 ਵਿਚ ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਮੱਤੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਵਿਆਪਕ, ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਰੋਤਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਮਾਰਗ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਾਹਾਂ, ਬੀਬੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੌਰ ਢਾਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਸਵ: ਬਾਬਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਢਾਹਾਂ ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਟਰੱਸਟ ਢਾਹਾਂ ਕਲੋਰਾ ਦੇ ਹੋਣਹਾਰ ਸਪੁੱਤਰ ਹਨ।

ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਲੇਖਕ ਬਲਜੀਤ, ਦੀਪਤੀ ਬਬੂਟਾ ਅਤੇ ਜਮੀਲ ਅਹਿਮਦ ਪਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਤੂ ਟਰਾਫੀਆਂ ਨਾਲ

ਅਕਸਰ ਹੀ ਘੱਟ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਵਿਜੇਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਲੇਖਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਢਾਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਜੇਤੂ ਇਨਾਮ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਅਮੀਰ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਹੁਣ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਤੀਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੜੀ ਹੈ"।

ਸਾਲ 2023 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਜੇਤੂ ਦੀਪਤੀ ਬਬੂਟਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਉੱਚੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ" ਨੂੰ ਫਾਈਨਲਿਸਟ ਦਾ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਝਾੜ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸੁਰ ਨਰਮ ਪਏ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਵਾਦ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਕੱਤਰੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਉਠਾਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਬੈਠਕ ਅਣਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ 'ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਬਜਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ 2023' ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੋ ਮਨੀ ਬਿੱਲਾਂ 'ਪੰਜਾਬ ਗ੍ਰੈਂਡਜ਼ ਐਂਡ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਟੈਕਸ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ 2023' ਅਤੇ 'ਭਾਰਤੀ ਸਟੈਪ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ 2023' ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਮਨੀ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਜ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ 19-20 ਜੂਨ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚਾਰ ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ

ਗਿਆ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਹੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਠਕ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਬੈਠਕ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਬਕਾਇਆ ਪਏ ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਫੋਰੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਹੁਣ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਇਜਲਾਸ ਸੱਦਣ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਆਉਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਇਜਲਾਸ ਸੱਦ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸਮਾਗਮ ਸੱਦਣ ਦੇ ਚੌਅ ਵਿਚ ਹੈ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। 16ਵੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਹੁਣ ਪੰਜਵਾਂ ਸਮਾਗਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਰਾਜਪਾਲ ਤਰਫੋਂ ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਦੇਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਦੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਬਕਾਇਆ ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਖਲ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਬੈਠਕ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਜਦੋਂ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬੈਠਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਦੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪਏ ਬਕਾਇਆ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਵੀ ਰਾਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ ਦੀ ਸ਼ੇਨਿਸ ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ

ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਜੀਠੀਆ ਵਾਲੇ ਮਾਣਹਾਨੀ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ

ਸੈਨ ਸਾਲਵਾਡੋਰ: ਮੱਧ ਅਮਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ ਦੀ ਸ਼ੇਨਿਸ ਪਲਾਸਿਦਿਸ ਨੇ ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ 2023 ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਜਿੱਤ ਹੈ। ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ 75ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਅਲ

ਸਾਲਵਾਡੋਰ ਦੇ ਸੈਨ ਸਾਲਵਾਡੋਰ ਵਿਚ ਜੋਸ ਅਡੋਲਫੋ ਪਿਨੇਡਾ ਐਰੀਨਾ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਿਸ ਬਾਈਲੈਂਡ ਐਨਟੋਨੀਆ ਪੋਰਸਿਲਡ ਪਹਿਲੀ ਰਨਰ-ਅਪ ਤੇ ਮਿਸ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਮੋਰਿਆ ਵਿਲਸਨ ਦੂਜੀ ਰਨਰ-ਅਪ ਰਹੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ 16 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਪ' ਆਗੂ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਕਬਿਤ ਸ਼ਰਾਬ ਘੁਟਾਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਹੇਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਦਾਲਤੀ ਕੰਪਲੈਕਸ 'ਚ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ

ਦਿੱਤਾ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਨਸ਼ਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅੱਜ ਖੁਦ ਸ਼ਰਾਬ ਘੁਟਾਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਘੇਰੇ ਹੇਠ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਮਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਦਤਰ ਹੋ

ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 'ਆਪ' ਦੇ ਇਕ ਆਗੂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ ਵੀਡੀਓ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਉਹ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਣਗੇ। ਹੁਣ ਉਹ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਸਿਰਫ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸੌਂਪ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ 2016 ਵਿਚ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਖਿਲਾਫ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਕ ਕੇਸ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮਜੀਠੀਆ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਲਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 25 ਨਵੰਬਰ, 2023

ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੈਰ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਰੋਢੜ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੇ ਕੁਝ ਆਸ ਬੰਨ੍ਹਾਈ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਦਕਿ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਫ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੋ। ਰਾਜਪਾਲ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ (ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ) ਉਸ ਬਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਸੰਸਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਾਂਗੇ?” ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹੇ ਨਾ ਅਟਕਾਓ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਕਿ ਭਾਰਤ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਮੁਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੀ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਖਲ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਮਸਲਾ ਉਭਰਿਆ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਨਹੀਂ।

ਪੰਜਾਬ, ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ, ਕੇਰਲ, ਤਿਲੰਗਾਨਾ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ‘ਤੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲੀ ‘ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੇ ਦਖਲ ਬਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਬਣੇ ਅਤੇ ਹਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੇਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੋਣ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਮਿਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਖੋਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਘਟਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ (ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਦਖਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਧੀਕੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰ ਖੜਕਾਇਆ ਸੀ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਾ ਚਾਂਸਲਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਈ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸ ਭੇਜੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਸਹਿਤ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੇ ਬਣਾਉਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਹਨ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲ ਰੋਕਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ 12 ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਹੜੇ 2020 ਤੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਝ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਮਸਲਾ ਵੱਡਾ ਚੋਣ ਮੁੱਦਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ, ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਹ

ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਧੂੰਏਂ ਲਈ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵੱਲ ਤੁਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸੂਬਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰਹੀ ਹੈ/ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਥੋਪੇ ਗਏ ਸਿਰਫ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਤੇ ਬੋਲੋਤੇ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੱਥ ਵਿਗਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਵੀਆਂ ਭਰਤੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਿਆ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਝੰਬੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਪਰਵਾਸ, ਨਸ਼ਿਆਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ‘ਆਪ’ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਕਰੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਜਾਊ ਧਰਤੀ ਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਸਨਅਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤੀ ਤੇ ਨਿੱਡਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਰਸਤ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ, ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਨਅਤਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦਰਮਿਆਨ ‘ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ’ ਜਿਹੇ ਫੋਕੇ ਬਿਆਨ ਦਾਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੇਕਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਗਿਣਠਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਰੋਚਿਕਤਾ ਹੀ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਪਾਣੀ ‘ਤੇ ਹੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੇ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਫਸਲਾਂ ‘ਤੇ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਦਾ ਐਲਾਨ ਤਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ‘ਚ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਖਰੀਦ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਸਿਰਫ ਕਣਕ, ਝੋਨੇ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਫਸਲਾਂ ‘ਤੇ ਐਲਾਨ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਆਲੂ, ਗੰਢੇ, ਕਪਾਹ, ਨਰਮਾ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਮੂੰਗੀ ਵਰਗੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਖਰੀਦ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਅਪਣਾਏ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਉਹ ਕੰਮ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਢਾਂਚਾ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ 23 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਸਾਨ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਹਿਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਹਰ ਸਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 55 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਸਹਿਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸਹਿਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ (25 ਫੀਸਦ) ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ ਸਾਰੇ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ, ਰਵਾਇਤੀ ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖੁਰਾਕ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਨਰਮੇ, ਕਪਾਹਾਂ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਚਿੱਬੜਾਂ, ਭੱਖੜਾਂ, ਕੋੜਤੁੱਬੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਮਾਹਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਧੂੰਏਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੱਖੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨਾਲ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਸਹਿਦ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ‘ਚੋਂ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਮੇਤ ‘ਆਪ’ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹੀ ਜ਼ੋਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸਮੇਤ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੋਰ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਧੰਦਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮੱਝਾਂ, ਗਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਰੱਖ-ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਪਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਘਾਟੇਬੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੋਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਖਪਤ ਕਿੱਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨਕਲੀ ਦੁੱਧ ਬਣਨ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਨਕਲੀ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਨਕੋਲ ਪਾ ਸਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਧੁਨਿਕ ਡੇਅਰੀਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਸਕੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪਦਾਰਥ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ/ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰਾਂ, ਵੈਟਨਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਸਮੇਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੂਰ ਪਾਲਣ, ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੀਟ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵੱਟੇ ਖਾਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਲਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੀਰ ਵਿਆਜ ਕਰਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੰਡ ਮਿੱਲਾਂ, ਕਪਾਹ ਮਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਪਾਹ ਤੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਖਰੀਦਣ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੁਗਤਾਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨਗੇ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਮੇਤ ਨੇੜਲੇ ਮੁਲਕਾਂ, ਖਾਤੀ ਤੇ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ; ਇੱਕ ਤਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਰੇ ਬੀਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੈਅ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਦੂਜੇ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਖਰੀਦ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਭਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਵਾਰ ਗੋਭੀ, ਮਟਰ, ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ ਵਰਗੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਹੁਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜੇ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਖਰੀਦ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਲ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਖੁੰਬਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੇ, ਜੇਕਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਖੁੰਬਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ/ਵੇਚ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਮੇਤ ‘ਆਪ’ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹੀ ਜ਼ੋਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸਮੇਤ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੋਰ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼?

ਲਾਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲਿਆਂ ਦਾ। ਰਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਲੀਡਰਾਂ ‘ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਗੋਰਿਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਲਿਆਂ ਦਾ। ‘ਦਲ’ ਬਣਦਾ ਏ ‘ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ’ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਜੀਜੇ ਤੇ ਸਾਲਿਆਂ ਦਾ। ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਾ ਲੱਭਦਾ ਏ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਹੋਵੇ ਨਾ ਦਾਗ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਦਾ। ਨਵਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਰੰਗ ਏ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗਦਾ ਖਿੜ ਕੇ ‘ਕੁਰਸੀ’ ਦੇ ਉੱਤੇ ਉਠਾਲਿਆਂ ਦਾ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਆਖਦੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਡਾ ਹੁਣ ਬਣ ਗਿਆ ਘਾਲਿਆਂ ਮਾਲਿਆਂ ਦਾ!

ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ

ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਦੋ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਫ਼ਰਦ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਜਾਦ ਗੁੱਲ ਦੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਪੀ.ਐੱਸ.ਏ. (ਪਬਲਿਕ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਐਕਟ) ਤਹਿਤ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਜੋ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਸਖ਼ਤ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਹੈ ਅਧੁਰਾ ਸੱਚ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ, ਫ਼ੌਜ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ/ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਪੀ.ਐੱਸ.ਏ. ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ

ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੀ.ਐੱਸ.ਏ. ਤਹਿਤ ਇਹ ਤਹਿਤਾਤੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਲ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 17 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਫ਼ਰਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਤਹਿਤ ਲਗਾਏ “ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ, ਮੁਲਕ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧ ਛੇੜਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਭੜਕਾਉਣ” ਦੇ ਦੋਸ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪੀ.ਐੱਸ.ਏ. ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪਰੈਲ 'ਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਡਾਂਟਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ “ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ” ਖੋਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ “ਅਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਰਹਿਤ” ਹਨ; ਕਿ “ਪਬਲਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਹੀ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਭਗਵਾ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ ਉੱਥੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਰਾਜਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੇ ਸਾਥੇ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰਮਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਸਿਫ਼ ਸੁਲਤਾਨ ਅਗਸਤ 2018 ਤੋਂ ਅਤੇ ਇਰਫ਼ਾਨ ਮਹਿਰਾਜ ਮਾਰਚ 2023 ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਉੱਘੀ ਫੋਟੋ ਜਰਨਲਿਸਟ ਮਸਰਤ ਜਾਹਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰੈਲ 2020 ਤੋਂ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੈ। ਨਿਯਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ, ਧਮਕੀਆਂ, ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ 'ਤੇ ਰੋਕ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਸਮੇਤ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ‘ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ’ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਛਾਪੀ ਸੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮੀ ਅਕਾਊਂਟ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਊਂਟਾਂ ਨੂੰ ਫਾਲੋ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ 'ਤੇ ਆ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮੱਗਰੀ’ ਘੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਭੰਡ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਫ਼ਰਦ ਸ਼ਾਹ ‘ਦਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਲਾ’ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੰਜ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਪੁਲਵਾਮਾ ਦੇ ਇਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਬਿਤ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਖਾਤਕੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ “ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਖਾਤਕੂ” ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ 'ਚ ਤਿੰਨ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫ਼ਰਦ ਨੂੰ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ, ਝੂਠੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਕਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ

ਸਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਨ ਐਕਟ (ਐੱਫ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.) ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 35 (ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੰਡ ਹਾਸਲ ਕਰਨ) ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 39 (ਕੰਪਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੰਡਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼) ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਕੇਸ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਮੀਡੀਆ ਅਦਾਰੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਜਾਦ ਗੁੱਲ ਉੱਪਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2022 'ਚ ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਐਕਟ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ (5 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ) ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ

ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਖੇ ਕੁਝ ਅਣਪਛਾਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ “ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਅਰੇ” ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਉੱਪਰ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈੱਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਿੰਨਾ ਖ਼ਤਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਜਦੋਂ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ‘ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਟੋਰੀ ਆਖਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ’ ਛਾਪੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਫ਼ਰਦ ਸ਼ਾਹ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਸਤਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਪੈਰਿਸ ਸਥਿਤ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨ ਸੰਸਥਾ, ਰਿਪੋਰਟਰਜ਼ ਵਿਦਾਊਟ ਬਾਰਡਰਜ਼, ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਾਣਹਾਨੀ, ਰਾਜਪ੍ਰਯੋਗ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਹੱਤਕ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ’ ਕਰਾਰ ਦੇਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਸ ਇਕ ਹੀ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ‘ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ’ 'ਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।”

ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਬਰ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਹੁਕੂਮਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰੋਲ ਫਾਜ਼ੀਵਾਦੀ ਤਰਜ਼ ਦੀ ਮੀਡੀਆ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਮਕਤੂਬ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਕੇਰਲ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਆਨਲਾਈਨ ਬਲਾਗ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਛਾਪੀ ਸੀ ਕਿ ਅਕਤੂਬਰ 2023 'ਚ ਕੇਰਲ 'ਚ ਹੋਏ ਇਕ ਬੰਬ ਕਾਛ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਕੇਰਲ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਐਨੀ ਫੁਰਤੀ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਫਟਾਫਟ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਕੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਅਮਰੀਕਾ ਫੋਰੀ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਜੇਠੇ ਬਾਇਡਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਕੀਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਸਟਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤਾਂ “ਡੀ.ਐੱਨ.ਏ. 'ਚ ਹੀ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ” ਹੈ! ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਡੋਟਾ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤਿੰਨ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਨਾਮਨਿਹਾਦ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪੱਤਰਕਾਰ ਫ਼ਰਦ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਜਾਦ ਗੁੱਲ

ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਵਰਤੋਂਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ “ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਸਮਾਨ” ਹਨ। ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿੰਨ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਾੜਨ ਲਈ ਸਟੇਟ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਪਰ “ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ” ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ। ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ‘ਖੋਜ’ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਡੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਲਾਈ 2017 ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ 2021 ਦਰਮਿਆਨ ਵੀ ਛੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ “ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਬੇਤੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੀਆਂ” ਨਾਂ ਦੇ ‘ਦੇਸ਼ਯੋਗੀ’ ਅਤੇ ‘ਅਤਿਅੰਤ ਭੜਕਾਊ’ ਲੇਖ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਛਪਣ ਤੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਪਰੈਲ 2022 'ਚ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਵੰਬਰ 2011 'ਚ ਛਪਿਆ ਲੇਖ ਕਸ਼ਮੀਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਕਾਲਰ ਆਲਾ ਫਾਜ਼ਿਲੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਫ਼ਰਦ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ

ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਜੰਮੂ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮਾਂ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫਰਵਰੀ 2019 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਗੁੱਲ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਮਾਮੂਲੀ ਤਕਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦੰਗੇ ਕਰਾਉਣ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ, ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ 'ਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਂਦੀਪੋਰਾ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ 'ਚ ਇਕ ਸਥਾਨਕ ਖਾਤਕੂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ “ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਨ” ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰ ਲਈ। ਇਕ ਤੀਜੀ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਪਰ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਕਲਿੱਪ ਪੋਸਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਦੇ ਇਕ ਕਮਾਂਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਦੇ ਸਾਲ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਡੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ; ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਪੀ.ਐੱਸ.ਏ. ਨੂੰ ‘ਲਾਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ’ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਪੋਰਟਲ ‘ਦਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਲਾ’ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ 19 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਐਕਟ-2000 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਪੋਰਟਲ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੋਰਟਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਮੀਡੀਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਗਸਤ 2019 'ਚ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਸੱਚੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਭਗਵਾ ਹੁਕੂਮਤ ਹੇਠ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਰਾਨੀਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 2022 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 11 ਰੋਕ ਹੋਰ ਘਟਕੇ 180 ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 161 ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਾ ਡਿਗੀ ਹੈ।

ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਜਾਦ ਗੁੱਲ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇਲ੍ਹ ਬੰਦ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਨੂੰ “ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ” ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ 9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪੀ.ਐੱਸ.ਏ. ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ “ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।” ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿਚ “ਕੋਈ ਠੋਸ ਦੋਸ਼” ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ “ਸਟੇਟ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ” ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਤਹਿਤਾਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਚੋਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਦਸੰਬਰ 2022 'ਚ ਇਸੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰੀ

ਮਈ-ਜੂਨ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਧੂੰਏਂ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ 2009 ਵਿਚ ਵਾਟਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਅੱਜ 14 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਮੱਸਿਆ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ, ਕੇਸ, ਅਸਲ੍ਹਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਦ, ਨੰਬਰਦਾਰੀ ਰੱਦ, ਜਮ੍ਹਾਂਬੰਦੀ ਵਿਚ ਲਾਲ ਲਕੀਰ ਆਦਿ ਜਿਹੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 6 ਸਾਲ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰਾਂ

ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪੇਚ ਕੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਾਂ ਟਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੋਈਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਪਹਿਲੀ, ਪਾਣੀ ਪੱਖੋਂ ਝੋਨੇ ਦਾ ਰਕਬਾ ਕਿੰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ, ਕੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿਚ

ਝੋਨਾ, ਪਰਾਲੀ ਅਤੇ ਧੂੰਆਂ

ਦੱਬਣਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇ।

ਜੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਬੰਦ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਵੀ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਡਿੱਗਣਾ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿੰਜਾਈ ਲਈ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਨੀਵਾਂ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੰਘਣੀ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਸਲ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਝੋਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰੇ ਕਿ ਪਤਾਅਵਾਰ ਕਿੰਨਾ ਰਕਬਾ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿਓ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਲਕੀਅਤ ਪਿੱਛੇ ਝੋਨੇ ਹੇਠੋਂ ਕਿੰਨੇ ਫੀਸਦੀ ਰਕਬਾ ਕੱਢਣਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਖੇਤ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ ਤੇ ਉਪਜ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੇਤ ਵਿਚ ਦੱਬਣਾ ਕਿੱਥੋਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ? ਇਹ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ

ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੈਲੂਲੋਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਏਥਨੋਲ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਕੋਲੇ ਵਿਚੋਂ 4200 ਕਿਲੋ ਕੈਲਰੀਜ਼ ਨਿੱਕਲਦੀਆਂ ਹਨ; ਪਰਾਲੀ ਵਿਚੋਂ 3600 ਕਿਲੋ ਕੈਲਰੀਜ਼। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਨੇ 4 ਫੀਸਦੀ ਕੋਲਾ ਦਰਾਮਦ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੀ ਕਿ ਹਰ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ 'ਚ 4 ਫੀਸਦੀ ਪਰਾਲੀ ਬਾਲਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ?

ਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਰਫ਼ ਗੰਢਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਝੋਨੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਿਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਝੋਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ।

ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਲਰ, ਸੋਮ ਦੂਰ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਰੇਤ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਹੇਠੋਂ ਦਰਮਿਆਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕ ਸਾਰ ਖੇਤ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਰੂ, ਮਧਾਣਾ, ਬਾਘੂ ਅਤੇ ਸਵਾਂਕ ਵਰਗੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ।

ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 7 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਸੋਮ ਹੇਠਾਂ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਮ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਆਈ, ਫਿਰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਵਧੀ। 1961 ਵਿਚੋਂ ਹਰੀਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਨੇ ਬਲਦੀ 'ਤੇ ਤੇਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜਿੱਥੇ ਸੋਮ ਆ ਗਈ, ਉੱਥੇ ਕੱਲਰ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਚੋਖਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੌਲਤ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਠੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦਾ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਸਨਅਤ ਤੇ ਵਪਾਰ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਮਿਲਿਆ।

ਝੋਨੇ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰ ਗ਼ਰੀਬ-ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰਾਂ ਨੇ ਸੈੱਲਰਾਂ, ਆਟੋਮੋਬਾਈਲ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਆਦਿ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਬ-ਏਜੰਟ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਬਣ ਗਏ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ- ‘ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਝੋਨਾ ਲਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਡਿੱਗਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਵੀ ਚਿਤਤ ਹਾਂ।’ ਕੋਰਟ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਸਬੰਧੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੰਘਣੀ ਖੇਤੀ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਾਗਤ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਝੋਨਾ ਅਜਿਹੀ ਫ਼ਸਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ਤਾਂ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਾਇਓਟਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਦਾਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਘੱਟ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਹੋਵੇ।

‘ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਬੌਲਦ’ ਸੀ ਨ੍ਰਿਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ

18 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਨ੍ਰਿਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ ਦੀ ਅੰਤਿਮ-ਅਰਦਾਸ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਰਤਨ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਾਂਝ ਵੱਡੇ ਭਾ ਜੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਰਤਨ ਉਦੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਡੀ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਭੈਣ ਰਮਾ ਰਤਨ ਪੀਏਯੂ ਵਿਚ। ਸਾਧੂ ਭਾ ਜੀ ਨੇ ਰਤਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਵਿਚ ਅਫ਼ਸਰੀ ਦੀ ਉੱਕਾ ਫੁੱ-ਫਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਮਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣੀ ਸੀ! ਬਾਅਦ ਵਿਚ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਫੋਨ: 647-535-1539

ਵਟਸਐਪ-98726-02296

ਮਿਲਣਾ-ਗਿਲਣਾ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਮਾ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰੀ ਵੀ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਫ਼ੋਨ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੇ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਉਹ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਸਾਦਾ ਦਿਲ, ਸਹਿਜ, ਸੁਹਿਰਦ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ। ਸਭ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ।

ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਮੇਰਾ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਾ ਘਰ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਿਆ। ਗੱਲ ਮੁਕਾਉਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਸਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵਰਿਆਮ ਤੋਂ ਅਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਹੱਲ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਕੰਮ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਬੌਤਾ ਕੁ ਪਿਛੋਕੜ ਜਾਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਗੱਲ ਕੁਝ ਇੰਝ ਹੈ:

-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਭੜਾਣੇ ਤੋਂ (ਜਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜਾ ਵੱਸਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਉਹਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਵੀ) ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਆ ਗਏ। ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਪਲਿਆ-ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬੇਅੱਲਾਦ ਮਾਮਾ-ਮਾਮੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹਨੂੰ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਲਗਭਗ ਸੌ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਭੜਾਣੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਹੋਈ। ਇੱਕ ਅਬੋਹਰ ਨੇੜੇ ਚਰਾਗ ਵਾਣੀ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮਲੋਟ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਸਾਉਕੇ ਵਿਚ। ਅਬੋਹਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸਾਂਭਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਉਕੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਦੇ ਛੱਡਦਾ। 1965 ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਬੋਹਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਨਾਲ-ਲੱਗਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਰ ਖ਼ਰੀਦ ਲਈ। ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਵੀ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਸਾਉਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਛੇਠਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹਿੱਸਾ-ਠੇਕਾ ਲੈ ਆਉਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਦਾਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਇੰਤਕਾਲ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਤੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ‘ਹਿੱਸਾ-ਠੇਕਾ’ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਲਿਖਣ-ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸੀ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪੁੱਠੇ-ਸਿੱਧੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ, ਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੁੜ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਹੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਣਾ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਾਮਾ ਸਾਉਕੇ ਗਏ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਪੰਜ ਭਰਾ ਸਨ। ਡਾਢੇ ਮਾਰ-ਖੋਰੇ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਿੰਡੋਂ ਦੂਰ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਛੱਟਿਆ ਬਦਮਾਸ਼ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਕੱਟ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਚੌਤੀ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਗਿਰਦੌਰੀਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਵੇਚ ਸਕਦੇ। ‘ਸਾਰਾ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖੀਏ ਔਧਾ ਦੇਈਏ ਲੁਟਾ’, ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਜਿਹਾ ਬਿਆਨਾ ਲੈ ਕੇ ਰਜਿਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੀਕ ਮਿਥ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਾਉਣ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ, ‘ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਵਾ ਦਿਉ। ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਜਾਇਓ।’

ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਜਿਸਟਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਕਿਸ ਨੇ ਦੇਹ-ਦਿਵਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਵਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਦੀ ਹੋਰ ਤਰੀਕ ਮਿਥ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਵੀ ਉਹੋ ਹਾਲ। ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਖੱਲਜ ਹੋਏ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਵੀ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਉਧਰੋਂ 84 ਵਾਲਾ ਦੌਰ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਜਲੰਧਰ ਸਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡੋਂ ‘ਬਦਮਾਸ਼ ਭਰਾ’ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਦੋ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਤੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਧਮਕਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਵਾ ਦੇਈਏ। ਅੱਗੇ ਮਲੋਟ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਮਾਮਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਮਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਵਰਿਆਮ ਨੇ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਜਾਨ ਗਵਾਉਂਦੈ? ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਨੇ, ਤੈਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਮਿਲਣਾ?’।

ਜਾਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਜੱਟਾਂ ਵਾਲੀ ਰੜਕ ਵੀ ਕਿ ਕੰਜਰ ਮੁੱਫਤ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੱਬ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ! ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੌਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰਦੌਰੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਾਡੀ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਘਰ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ।

ਭਲਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਨ੍ਰਿਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ ਉਹਨੀ ਦਿਨੀਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਡਾ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਆਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਲੋਟ ਨੇੜੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਦੱਬੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡਾ ‘ਇਲਾਕਾ’ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ?

ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੱਸਿਆ! ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਝਕਣ-ਝਕਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ! ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਲਾਂ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਆ ਜਾਣਾ। ਅਗਲਾ ਕੰਮ ਮੇਰਾ ਰਿਹਾ।

ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਉਹਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋ ਜਾਊ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਰਤਨ ਹੁਰੀਂ ਬੜੇ ਤਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲੇ। ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ। ਏਧਰ-ਓਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਭੇਜ’

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਲੋਟ ਦਾ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਦਫਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘ਇਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕੰਮ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਆਪੇ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਏਥੇ ਜਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਸੌ ਵਾਰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਪਵੇ! ਸਮਝਿਆ?’

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾੜਨਾ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਅੱਧਾ ਝੁਕ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਜੀ ਸਰ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਲੱਗੀ?’ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਜੀ ਡੀ ਗਾਬਾ ਸੀ। ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀਂ ਤਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਲੇ ‘ਜੀ, ਜੀ’ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੇਸ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ।

ਅਗਲੀ ਕਹਾਣੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਅਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਦ ਕੇ ਕਿਹਾ, ‘ਭਾਈ! ਜ਼ਮੀਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡਣੀ ਪੈਣੀ ਏ। ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਹਬ-ਬਰਾਦਰ ਦੀ ਏ! ਅਤੀ ਫੜੀ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਯਾਰ ਫੌਜੀ ਕਰਨਲ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਬੀੜ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਤਾਂ ਲੈ ਲੈਣਾ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ।’

‘ਲੈ ਕਬਜ਼ਾ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲਾਊ ਅਸੀਂ ਚੂੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ? ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਰ ਰਹੇ ਆਂ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਂ ਅਸੀਂ।’

ਬੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਬਾਦਲਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ, ਬੜੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ ਪਰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਆਖੇ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂ ਸਾਹਬ ਬਰਾਦਰ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਘੱਟ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦੇ ਆਂ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਉਹ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਚੁੱਕੇ! ਮੇਰੇ ਵੀ ਕਈ ਫੇਰੇ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਆਖਰ ਮੋਰਚਾ ਫਤਿਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅੱਧ-ਪ-ਚੌਥੇ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਗਿਰਦੌਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਲਮਕਣਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਵਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਣੀ।

ਮੈਂ ਮੁਕਤਸਰ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰੋ ਲੋਕ ਨਾਥ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ

ਉਹ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਓਥੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਮਲੋਟ ਦੁਆਲੇ ਲਗ ਭਗ ਵੀਹ ਬੰਦੇ ਉਸ ਦਿਨ 'ਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਸੁਖ-ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ‘ਉਨ੍ਹਾਂ’ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਏ ਹੋ। ਤਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ ਭਰਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਵਧਾਈ ਕਾਹਦੀ! ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸੀ। ਇਹ ਜੱਟ ਹਿੱਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਬੋਝੇ 'ਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ

ਗਿਆ!’ ਇਹ ਹਿੱਕ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਤਾਂ ਨ. ਸ. ਰਤਨ ਦਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਏਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਭਰਾ ਮਲੋਟ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਐਥੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਈਏ, ਤੇਰਾ ਦਵਾਨੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ।’

ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘ਜੇ ਮੈਂ ਏਨੇ ਸਾਲ ਏਧਰ ਵੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਾਹੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਵੀ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਲੋਟ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਹੈ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਵਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ।’

ਉਹ ਛਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨ੍ਰਿਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ ਸੀ।

ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਬੈਗ ਭਰਿਆ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਹਿਕਰਮੀ ਇਕਬਾਲ ਭੋਮਾ ਵੀ ਸੀ। ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਨਾਥ ਕੋਲ ਰਹੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਲੰਧਰ ਗਏ। ਅਗਲੇਰੇ ਦਿਨ ਅੱਧੇ ਪੈਸੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਦੇ ਆਇਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਧਿਆਂ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਾ ਘਰ ਬਣਵਾਇਆ।

ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਅਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਡਾ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਡਿਨਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਜਲੰਧਰੋਂ ਗਿਆ। ਨਾ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਰਵਾਏ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਇਹ ਸੀ ਇਨਸਾਨੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਕਿ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸੁਣਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣਾ! ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਕੀਤਾ:-

ਕਾਲਜ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਤੇ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਗਰੇਡ ਲੈਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿਸਚਿਤ ਰਿਫਰੈਂਸਰ ਕੋਰਸ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਡਾ

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ ਦੀ ਮੈਸੂਰ ਵਿਚਲੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ ਕੋਲ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਡੀ ਏ ਵੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਡਾ ਕੋਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੋਰਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਲ-ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਜਾਣੂ ਅਧਿਆਪਕ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਉਦਮ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਡਾ ਕੋਲ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਰਿਫਰੈਂਸਰ ਕੋਰਸ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇੰਝ ਹੀ ਕੀਤਾ।

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ 'ਤੇ ਮੈਸੂਰ ਤੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕ ਇਹ ਕੋਰਸ ਕਰ ਗਏ। ਪਰ ਮਸਲਾ ਉਦੋਂ ਬਣ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਗਰੇਡ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਡੀ ਪੀ ਆਈ ਦਫਤਰ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਸੂਰ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ ਰਿਫਰੈਂਸਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਡੀ ਪੀ ਆਈ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਕਲਰਕਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸਤ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੱਸਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਕਟਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਮਾਣ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਖਿਲਵਾੜ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਰੱਖਦਿਆਂ ਡੀ ਪੀ ਆਈ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ।

ਮੈਂ ਮੋਰਚਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਲਰਕ ਬਾਬੂਆਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤੇ ਕੱਢ ਕੇ ਕੇਸ ਫੇਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਪਿਆ। ਕਲਰਕਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਸਮਝਾਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਤਕੀ ਕਰਤਾਈ ਨਾਲ ਆਖੋ ਕਿ ਕਲਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ‘ਕਾਨੂੰਨ’ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ।

ਇੰਝ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਲਗ ਭਗ ਸੌ ਸਵਾ ਸੌ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਰਿਫਰੈਂਸਰ ਕੋਰਸਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਤੇ ਉਹ ਅਗਲੇ ਗਰੇਡ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣੇ।

ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰ ਮੈਂ ਸੌ ਹੱਥ ਰੱਸੇ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਗੰਢ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ।

ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਮੁਬਾਰਕ ਦੇਣ ਲਈ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਬਾਰਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕੁਲਵੰਤ ਸੰਧੂ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੀ ਨੇੜਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁੰਨ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖੀ? ਖ਼ਬਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ।’

ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖੀ। ਮੈਂ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋਏ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਕੇ ਰਤਨ ਹੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਦਿਆਂ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕੀਤਾ, ‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਖ਼ਬਰ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਰਤ ਗਏ ਭਾਣੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ...’

ਰਤਨ ਹੁਰੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਤੂੰ ਜਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਮੁਬਾਰਕ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੈਂ, ਮੈਂ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਉਦਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸੀ ਨਾ!’

ਧੰਨ ਸੀ ਨ੍ਰਿਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ। ਆਪਣੇ ਮਹਾ-ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਪੀ ਜਾਣਾ ਤਾਕਿ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਸੰਘਣੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਫਾਵਾਂ ਤੱਕ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ!

ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ‘ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਬੌਲਦ’ ਕੇਵਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ!

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਦ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ॥
ਜਿਉਂ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ॥

ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਲਈ, ਵਹਿਮਾਂ-
ਭਰਮਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੱਚ ਹੱਕ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ
ਜਗਾਉਣ ਆਈ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਧੰਨ ਧੰਨ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ
ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ

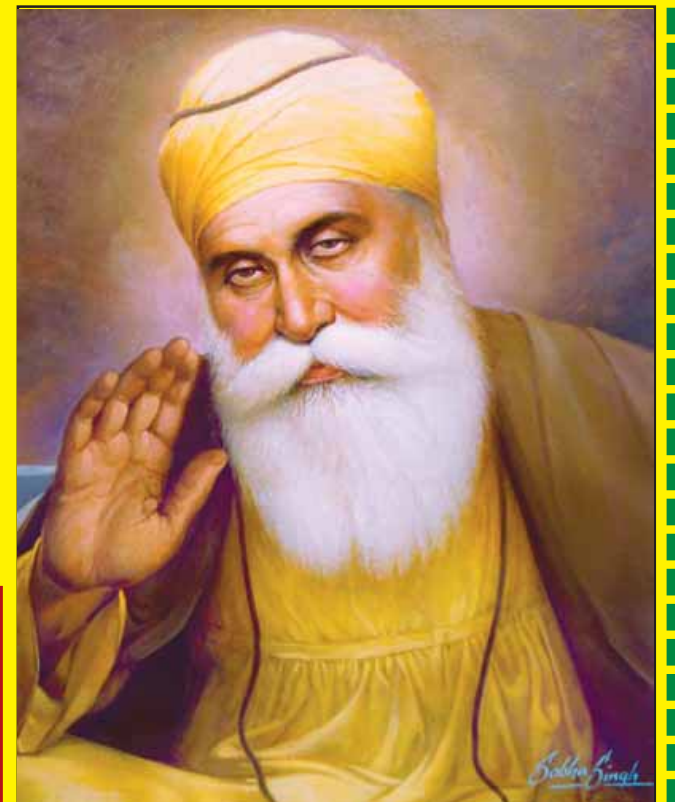
ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਵਲੋਂ: ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋਸਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਯਾ॥
ਚਰਨ ਧੋਇ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਪੀਲਾਯਾ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰ ਇਕ ਦਿਖਾਯਾ॥
ਚਾਰੈ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਕਰਾਯਾ॥

**ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
554ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ
ਕੁਲ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ**

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਆਓ, ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈਏ ਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਈਏ

ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੰਦੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ

E-Mail: sukhpalchandi1991@gmail.com

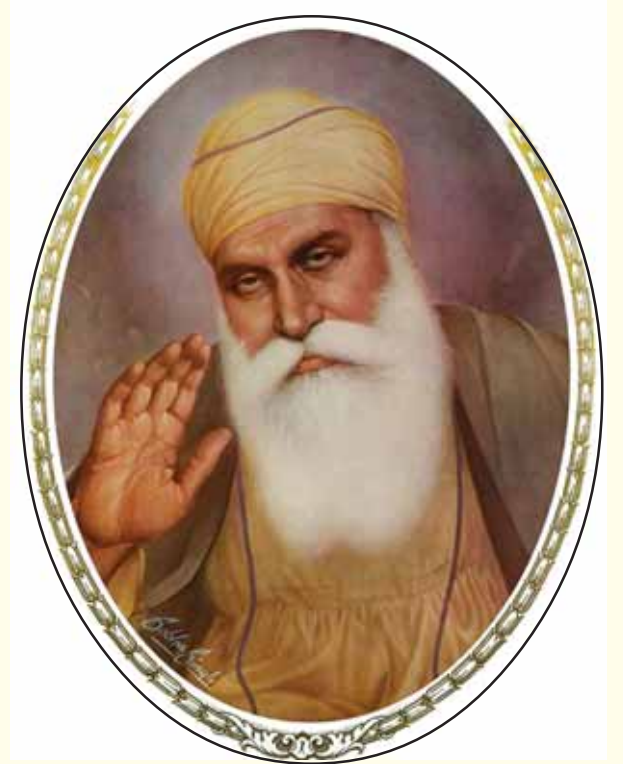
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ॥ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੋਸਾਇਟੀ, ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ
ਵੱਲੋਂ

ਸਮੂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ
ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 554ਵੇਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਾਧਾਈ ਹੱਵੇ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

27 ਨਵੰਬਰ, ਸੋਮਵਾਰ

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ

1 ਤੋਂ 3 ਦਸੰਬਰ

ਭਾਈ ਮਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਬਾਬ ਅਤੇ ਦਿਲਰੁਬਾ ਸਾਜ਼ਾਂ
ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਤੇ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਅਤੇ
ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ।

2 ਦਸੰਬਰ, ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ: 12 ਤੋਂ 2 ਵਜੇ ਤਕ

Bhai Manbir Singh
California wale

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ: ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੋਸਾਇਟੀ, ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ

ੴ

ਪੁਛਨਿ ਗਲ ਈਮਾਨ ਦੀ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਇਕਠੇ ਹੋਈ। ਵਡਾ ਸਾਂਗ ਵਰਤਾਇਆ ਲਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋਈ।
ਪੁਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ। ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆ ਸੁਭਿ ਅਮਲਾ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ।

ੴ

‘ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਂਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁੱਤੇ’ ਆਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ
ਫਿੱਟ ਲਾਹਨਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ
ਪ੍ਰਤੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ‘ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੈ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ
ਨਾ ਆਇਆ’ ਦਾ ਨਿਹੋਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 554ਵੇਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ

ਸਮੂਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ
ਗਰੇਵਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੱਥ

ਜਗਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਨਿਰਮਲ (ਨਿੰਮਾ) ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

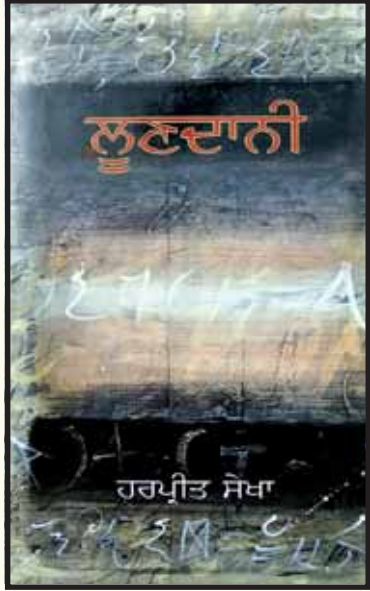
ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ ਦੀ 'ਲੂਣਦਾਨੀ'

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟੀ ਹਾਂ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਾਰ ਹੀ ਮਨ 'ਚ ਸੀ ਕਿ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਂਗੀ; ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ 'ਤੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਤਕਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ 9 ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ

'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ; ਕਿਤਾਬ ਖਤਮ ਕੀਤੀ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਦਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ

'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ

ਨਵਜੋਤ ਢਿੱਲੋਂ

ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਗੌਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਮਿਲ ਗਈ!

ਫਿਰ ਸੋਚਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਹਲਕੇ 'ਚ ਕਿਉਂ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਕਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੂਣ-ਮਿਰਚ-ਮਸਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਡੱਬੀਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਡੱਲੂ-ਡੱਲੂ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਖਿਲਰਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਕਦੀ ਸਾਡੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਮਿਸਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ। ਕਦੀ ਲੋਕ ਉਸ ਮਿਸਰਣ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ 'ਚ ਸੁੱਟਣ ਜਾਂ 'ਸਿੱਕ' 'ਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖੈਰ! ਲੂਣਦਾਨੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ 'ਚ ਪਿਆ ਖਿਲਾਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ ਦੀ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' 'ਚ ਪਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਲੂਣਦਾਨੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜਦ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਡੱਬੀਆਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ। ਸੁਚੱਖਿਅਤ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਦਲੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਡੱਲਦੇ ਹਨ, ਡੱਲੂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਡੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜਾਂ ਡੱਲੂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੱਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੱਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਜਾਂ ਉਹ ਆਪੋ ਡੱਬ-ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

'ਉਹ ਰਾਤ', 'ਮੋਹਜਾਲ', 'ਰੀਟ੍ਰੀਟ', 'ਗੁੰਮ ਪੰਨੇ', 'ਸਕੰਕ', ਵਰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗ 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਵਿਚਲੇ ਰੰਗਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਲੂਣਦਾਨੀ ਵਿਚਲੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਤਰੰਗ ਜਾਂ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਬੇਵਿਸਾਹੀ ਦੀ ਰੁੱਤ' ਕਹਾਣੀ ਜਦੋਂ 'ਸਿਰਜਣਾ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਚ ਛਪੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਟਰੋ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਗੈਗਵਾਰ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰ, ਡਰੱਗ ਓਵਰਡੋਜ਼ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਜਵਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਤੇ ਬੇਵਿਸਾਹੀ, ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਉਲਝਣਾਂ, ਤਣਾਅ, ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਲਈ ਜੱਦ-ਜਹਿਦ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਿੱਸੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵਕਤ ਤੁਸੀਂ ਝੱਟ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਪਾਤਰ ਹੋ; ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਹਾਣੀ 'ਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਤਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਸਲ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਕਹਾਣੀ 'ਚੋਂ ਕਹਾਣੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਪੋਸਟ ਪਾਈ ਸੀ।

'ਵਿਰਾਸਤ' ਅਤੇ 'ਵੀਡਜ਼' ਕਹਾਣੀਆਂ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। 'ਵੀਡਜ਼' ਕਹਾਣੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਛਪ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੇਡੀਓ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲਾ ਸਾਰਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹਾਂ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੇਡੀਓ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ 27 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਜਰਬੇ 'ਚੋਂ 17 ਸਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਹਨ। 'ਵੀਡਜ਼' 'ਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਰੇਡੀਓ ਮੇਜ਼ਬਾਨਾਂ/ਨਿਊਜ਼ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਰੇਡੀਓ ਮਾਲਕਾਂ-ਚਾਲਕਾਂ ਮੁਹਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਜਦਕਿ ਸਰੋਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼' ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਸਿਰਜੀ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਚਾਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ 'ਚੋਂ ਨੱਚਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ਹੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਟੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ 'ਲਾਹੇ' ਵੀ ਵਾਧੂ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਮਿਨਿਊਟੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੇਡੀਓਜ਼ ਲੈਣ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਖੁਦ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੀਨ 'ਤੇ ਮੇਲਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਹ ਰੇਡੀਓ ਮੇਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੀਡੀਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ-ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸੀਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ ਬਹੁਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸੰਕੇਤਕ ਰੂਪ 'ਚ ਕੁਝ ਜੁਆਬ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਲੂਣਦਾਨੀ' ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਕਿਤਾਬ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰੇਗੀ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 2 ਦਸੰਬਰ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-614

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖੀ ਖੰਡਿਉਂ ਤਿੱਖੀ, ਤੇ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਲਾਈਂ, ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਚੰਗੇ ਕਿਰਦਾਰ ਬਣਾਈਂ! ਪ੍ਰਭ-ਸਿਮਰਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪੱਕੇ, ਤੂੰ ਆਚਰਣ ਪੱਲੇ ਪਾਈਂ, ਸ਼ਾਲਾ! ਵਧੇ ਫੁੱਲੇ ਨਿਸ ਦਿਨ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈਂ!

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-612

ਆਪਣੀ ਲੁੱਟ ਮਚਾਵਣ ਖਾਤਰ ਜਦ ਜਰਵਾਣਾ ਪੈਂਸ ਜਮਾਵੇ। ਹੱਦ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਤਰਸ ਨਾ ਖਾਵੇ। ਪਰ ਹੰਕਾਰੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਲਟਾ ਖਾਵੇ। -ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਫੋਨ: 98783-37222

ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਕਿੰਨਾ ਮਚਾਇਆ ਹੈ ਕਹਿਰ, ਮਲਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੱਸਦਾ ਵੱਸਦਾ ਸ਼ਹਿਰ। ਅਣਗਿਣਤ ਮਾਸੂਮ ਨੇ ਬੱਲੇ ਦੱਬੇ, ਬੰਬਾਂ ਕੀਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਨਾਥ, ਦਇਆ ਵਾਲੇ ਹਮਦਰਦੀ ਹਾਲੇ, ਕੱਢ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਸਾਥ। -ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਨਾ ਘੋਰ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਮਲਬਾ ਹੀ ਮਲਬਾ, ਦੱਬੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਲੇ ਬੱਚੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਖਤਰੇ ਦੇ ਸਾਢੇ ਹੇਠ ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਫਲਸਤੀਨ ਭਾਂਬੜ ਬਲ ਰਹੇ ਜਿਸ ਡੋਡੀ ਨੇ ਫੁੱਲ ਬਣਨਾ ਸੀ ਮਸਲ ਮਸਲ ਰੋਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਆਪਣਾ ਘਰ, ਆਪਣਾ ਖਿੱਤਾ ਖਿੱਚ ਧੂਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਲੜ੍ਹ ਮਰੂ ਨਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰੂ ਬਿਨ ਆਇਆਂ ਮੌਤੇ ਮਰਨਾ ਸਵਾਲੀਆ ਫ਼ਿਕਰਾ ਹੈ। -ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ।

ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ

ਤੁਰ ਪਿਆ ਬਾਬਾ ਸੋਧਣ ਲੁਕਾਈ। ਛੱਡ ਘਰ ਬਾਰ ਮਾਪੇ ਤੇ ਲੁਗਾਈ। ਸੰਨ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀ ਭਰੀ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਤੁਰੇ ਮੂੰਹ ਸੀ ਕਰੀ। ਚੱਲ ਪਏ ਲੈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸੰਗ। ਜਿੱਤਣ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਾਲੀ ਜੰਗ। ਸੋਧਣ ਵਹਿਮ, ਭਰਮ ਪਖੰਡ। ਮੁਕਾਉਣ ਭੇਦ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਡੰਡ।

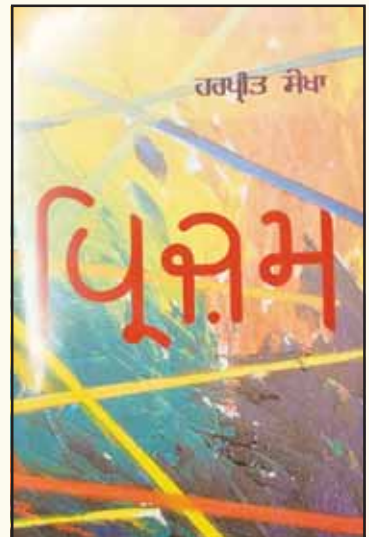
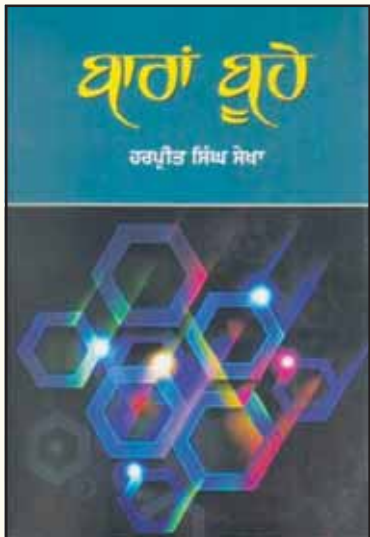
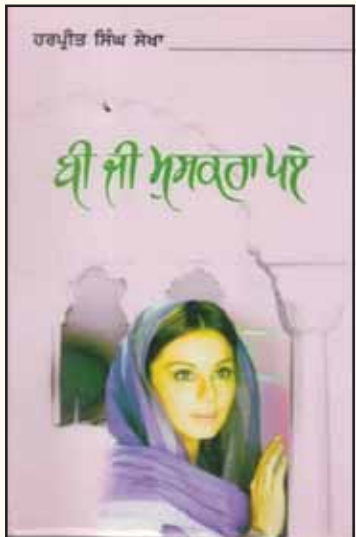
ਪਹਿਲੇ ਗਏ ਏਮਨਾਬਾਦ ਨਗਰ। ਠਹਿਰੇ ਜਾ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੇ ਘਰ। ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਭਾਗੋ ਹੰਕਾਰੀ। ਲੁੱਟਦਾ ਕਿਰਤ ਕਾਮੇ ਦੀ ਭਾਰੀ। ਭਾਰਾ ਉਨ੍ਹੇ ਸੀ ਯੱਗ ਰਚਾਇਆ। ਬਾਬੇ ਤਾਈਂ ਸੀ ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਆ। ਸਾਧ ਸੰਤ ਨੂੰ ਸੀ ਵੱਡੀ ਦਾਅਵਤ। ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਸੀ ਨਹੀਂ ਮੁਹੱਬਤ।

ਚੱਲਦਾ ਯੱਗ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਖਾ ਸੀ ਬੱਸ ਰਸ ਭੁੰਚੇ। ਭਾਗੋ ਡਾਢਾ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਫਿਰ ਆਵੇ। ਝੱਟ ਬਾਬੇ ਤਾਈਂ ਉਹ ਸੱਦ ਬੁਲਾਵੇ।

"ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਕਿਉਂ ਲਾਲੇ ਦੀ ਖਾਵੇ। ਕਿਉਂ ਖੀਰ ਪੂੜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਠੁਕਰਾਵੇ? ਕਾਹੜੋਂ ਗਈ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ?" ਆਖਿਆ ਇੰਝ ਭਾਗੋ ਨੇ ਹੋ ਹੰਕਾਰੀ।

ਪਰ ਬਾਬਾ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸੀ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ। ਆਖਣ ਚੱਲ ਭਾਈ ਤੂੰ ਵੀ ਲੈ ਆ। ਇੱਕ ਹੱਥ ਲਾਲੇ ਦੀ ਫੜੀ ਸੀ ਰੋਟੀ। ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਹੱਕ-ਮਾਰ ਕਮਾਈ ਖੋਟੀ। ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸੁਣ ਬਚਨ ਫੁਰਮਾਏ। ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੀ ਫਰਕ ਸਮਝਾਏ। ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਵਾਲੀ ਜਾਪਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਨਿਰੀ ਜ਼ਹਿਰ ਲੁੱਟ ਵਾਲੀ ਸੀ ਕਿਰਤ।

ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਕ ਜੋ ਦੂਜੇ ਦਾ ਖਾ ਜਾਵੇ। ਸੱਚਾ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਨ ਕਦੇ ਕਹਾਵੇ। ਇੰਝ ਸੱਚੇ ਕਾਮੇ ਸੀ ਮੁੱਢੋਂ ਵਡਿਆਏ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਜਿਹੇ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੁੜਾਏ। ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ ਦੱਸੇ ਜ਼ਹਿਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਪਦੇਸ਼। ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਹ ਸੰਦੇਸ਼। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸੀ ਬੜਾ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼। - ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ"

ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ।

ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ: ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀ

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚੇ! ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਧ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੁੱਟ ਉੱਪਰ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟੇ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਉੱਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਿਸਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਰਾਫ਼ਾਹ 'ਚ ਗਾਜ਼ਾ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਗਾਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਜਾਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਢੇਰ। ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾੜਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਚਾਰੇ-ਪਾਸੇ ਸਿਪਾਹੀ ਗਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਹਾਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਭਿਆਨਕ ਹਨ। ਲੜਾਕੂ ਜੈੱਟ ਜਹਾਜ਼। ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ। ਡਰੋਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਪਰ ਮੰਡਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ

ਕ੍ਰਿਸ ਹੈਜ਼ਸ
ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਕੰਨ ਬੋਲੇ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਧਮਾਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਮਾਰਤਾਂ ਢਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਤਾਂ। ਚੀਕਾਂ। ਮਲਬੇ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਮਦਦ ਲਈ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਤ-ਦਿਨ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਲਬਾ ਬਣੇ ਕੰਕਰੀਟ ਢੇਰ ਹੇਠ ਫਸੇ ਹੋਏ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਹਿਪਾਣੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਪਲਾਂ 'ਚ ਤੁਰ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਦ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਝੂਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਰਿਪੋਰਟਰ ਹਾਂ। ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਮੌਤ ਦੀ ਬਦਬੂ। ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਸੜਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਾਹ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਤੇਜ਼ ਤੇਜ਼ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਆਵ-ਗੁਆਂਢ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹੋ।

ਤੁਸੀਂ ਭੈੜੀ ਤ ਹੋ। ਵਿਸਫੋਟ ਦਰ ਵਿਸਫੋਟ। ਤੁਸੀਂ ਚੀਕਦੇ-ਚਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਜਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲ ਚਿੱਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਲੋਅ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਧਮਾਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ? ਤੁਸੀਂ ਆਖਿਰ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਜਾਓਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਲੱਤ ਜਾਂ ਬਾਂਹ ਗੁਆ ਬੈਠੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਜਾਂ ਗੂਲੀਚੇਅਰ 'ਤੇ ਰਹੋਗੇ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਜਨਮ ਲਿਆ

ਉੱਘੇ ਅਮਰੀਕਨ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਤਬਸਰਾਕਾਰ ਅਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਕ੍ਰਿਸ ਹੈਜ਼ਸ ਦੀ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਬਹੁਤ ਮਾਰਮਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਬਾਰੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਫਿਕਰ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਅਣਗੌਲੇ ਗਏ ਨੰਨ੍ਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜੰਗ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੀ? ਕੀ ਇਹ ਇਕ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਸੀ? ਜਾਂ ਇਹ ਏਸ ਲਈ ਸੀ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਸਕੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ? ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਲੱਗੇਗਾ? ਮਰਨ ਦੀ ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਕਿਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ? ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ? ਤੁਹਾਡੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ? ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਛੋਟੀ ਹੀ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੰਢੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਫੋਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਬੰਦ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਨਣ ਦੀਆਂ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਧਮਾਕੇ ਦੇ ਝਟਕੇ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ। ਚੀਕਾਂ ਹੀ ਚੀਕਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਮਾਤਾ ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਟ 'ਚ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਭਿਆਨਕ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖ ਸਕੋਗੇ? ਕੀ ਅਗਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਘਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਬੰਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੋਲੂ ਲੈਣਗੇ? ਕੀ ਇਹ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਆਖਰੀ ਪਲ ਹਨ?

ਤੁਹਾਨੂੰ ਖ਼ਾਹ। ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਢਿੱਡ ਦੁਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਖੇ ਹੋ। ਬੇਕਰੀਆਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਪਾਸਤਾ। ਖੀਰ। ਛੋਟੀ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾਅਵਤ ਵਰਗਾ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਆਪਣੀ ਖਿੱਦੇ ਨਾਲ

ਨਹੀਂ ਖੇਡਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਪੁਰਾਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਪਤੰਗ ਨਹੀਂ ਉਡਾਉਂਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮਿਸਟਰ ਫਿਸ਼ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਚਿੱਤਰ।

ਅਸੀਂ ਫਲੈਕ ਜੈਕਟਾਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈਲਮਟ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੈਮਰੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜੀਪ ਚਲਾ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਜਾਂ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਕੋਫ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝੁਰਮਟ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਹੱਸਦੇ ਹੋ। ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ

ਫੋਟੋ ਲੈਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਗਾਜ਼ਾ 'ਚ ਮੇਰੇ ਉੱਪਰ ਜੈੱਟ ਜਹਾਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਯੁੱਧ 'ਚ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਯੁੱਧ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਬਹੁਤ, ਬਹੁਤ ਸਹਿਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਪਨੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਾਜ਼ਾ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਯੁੱਧ ਗੜਗੜਾਅ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੋ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜੀ ਰਹੇ ਲੋਕ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫ਼ਰਤ ਉਸ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਅਸਰ ਇਸ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਹ ਫ਼ਤਾ - ਹ ਫ਼ਤਾ, ਮਹੀਨੇ-ਦਰ-ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ-ਦਰ-ਸਾਲ, ਦਹਾਕੇ-ਦਹਾਕੇ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਡੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜਾਨਵਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਸੱਤ ਸਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ; ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਫਲਸਤੀਨੀ ਪੱਤਰਕਾਰ

ਹਨ। ਇਹ ਬੰਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 39 ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਹੀਰੋ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਨਰਸਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀ ਇਸੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 89 ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਹਨ। ਬਚਾਅ ਟੀਮਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਸਲੈਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੱਲੇ ਦਬੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਾਪ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੰਬਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਡੱਕੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਰਾਫ਼ਾਹ ਵਿਖੇ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 160 ਬੱਚੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਰੁਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ। ਅਨਮੋਲ। ਮਾਸੂਮ। ਪਿਆਰੇ ਜਹੇ। ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੋ।

ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਲਗ ਹੋ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ। ਮੈਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਦੇਖਾਂਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਉੱਡੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਸੀਹਾ ਕੈਪ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹੋਵੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇਖੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋਵੋਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਹੋਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਬੁੱਢੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਚੇਤੇ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁਖੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਮੇਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਹੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਭਿਆਨਕ ਅਪਰਾਧ-ਬੋਧ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਢੋਅ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਯਤਨ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਰਾਫ਼ਾਹ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰਕਾਰ। ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧ ਵਜੋਂ ਗਾਜ਼ਾ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਲਿਖਾਂਗੇ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ। ਇਹੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਹਾਣੀ ਮੁੜ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਹੱਕ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗਾਜ਼ਾ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਜੁਰਮ

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਮੰਚ ਉੱਪਰ ਗਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ; ਨਹੀਂ, ਜਰਮਨੀ 'ਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਲੱਗਭੱਗ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰੰਤ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੁਨੀਆ ਭਰ 'ਚ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ, ਮੁੱਸਲਮਾਨ, ਇਸਾਈ, ਹਿੰਦੂ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ,

ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ
ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਨਾਸਤਿਕ, ਸੰਦੇਹਵਾਦੀ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ ਸਕੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਬੇਹਯਾ ਕਤਲੇਆਮ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ

ਮਕਬੂਲ ਲੇਖਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਮਿਊਨਿਖ ਸਾਹਿਤ ਮਹਾਂ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਖੁਦ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ 2010 ਦੇ ਇਕ ਭਾਸ਼ਣ ਸਬੰਧੀ ਰਾਜਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਚ ਉਲਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਜ਼ਰੀਏ ਮਹਾਂ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਕੁਲ ਆਲਮ 'ਚ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਦਹਿ-ਲੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਵੀ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਨੈਤਿਕ ਖਾਸੇ 'ਚ ਕੁਝ ਸਦਾ ਲਈ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਉੱਥੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਉੱਪਰ ਬੰਬਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਸ ਲੱਖ ਲੋਕ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਲਬੇ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਐਸੇ ਮੌਜੂਦ 'ਚ ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਸ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਬਣ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਮਾਨਵੀ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਇਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ?

ਪੱਛਮੀ ਕੰਢੇ ਉੱਪਰ ਇਜ਼ਰਾਇਲੀ ਕਬਜ਼ਾ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ਾ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਜੁਰਮ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਜੋ ਇਸ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਤੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਜੁਰਮ 'ਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਹਮਾਸ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰਨ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜੋ ਭਿਆਨਕਤਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਫਲਸਤੀਨ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਰੂਰਤਾ ਉੱਪਰ ਚਾਹੇ ਜਿਹੇ ਜਹੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਚਾਹੇ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਕਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ

ਜੁਲਮ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਝੂਠੀਆਂ ਤੁਲਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦਰਿੰਦਗੀ ਭਰੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਜਰਿਮਾਂ ਅਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਉੱਪਰ ਹਿੰਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਜਰਿਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਰਨਗੇ। ਅਜਿਹਾ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਚੱਲੇਗਾ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੋ

ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਜ਼ਰਾਇਲੀ ਅਤੇ ਫਲਸਤੀਨੀ ਦੋਵੇਂ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਹਿਣ, ਜਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਰਹਿਣ। ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਖਤਮ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਕੋਲ ਇਕ ਪੱਕਾ ਵਤਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਢਾਂਚਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦੰਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਬੋਝੀ ਉਮੀਦ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਮੀਦ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ, ਫਲਸਤੀਨ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਚੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਅਤੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ, ਹਮਾਸ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾਏ ਇਜ਼ਰਾਇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਹੁਣ ਇਹ ਯੁੱਧ ਹੁਣ ਰੋਕ ਦਿਓ।

ਕਤਲੇਆਮ 84 ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ

ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂਚਾਂ ਨੇ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪੁੰਦਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ? - 3

ਨਵੰਬਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਫ਼ਤਾ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸੁਫਨਾ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ ਸੀ। 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹਰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਦਹਾਕਾ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਤੱਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤੀਜੀ ਕਿਸ਼ਤ ਪੇਸ਼ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ 8 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਚੋਣ ਫ਼ਤਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਆਰ.ਕੇ. ਧਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ, ਅਰੁਣ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਅਰੁਣ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਲਾਹਕਾਰ) ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਖਿਲਾਫ ਸਫਲ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ 'ਚ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਸ ਸਾਲ

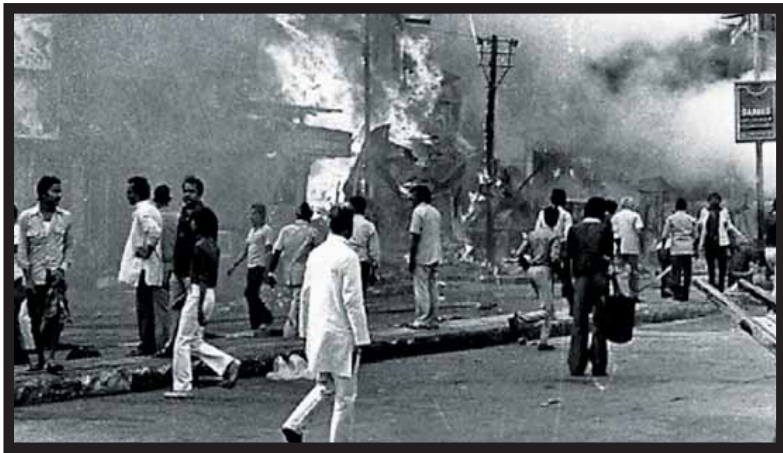
ਹਰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ
ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਮਾਨਸੂਨ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜੇ ਇਸਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸੋਚੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਸਨਕੀਪੁਣੇ ਲਈ ਚੋਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 1984 ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ 'ਆਉਟਲੁੱਕ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਸਤਿਹਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਜੀਤ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ "ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟ ਰਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਅਰੁਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਰੁਣ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।" ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਅਰੁਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਰੁਣ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਫਰਮ ਰੀਡੀਫਿਉਜ਼ਨ ਨੇ "ਹੁਣੇ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਸਤਿਹਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ।... ਸੋ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸੀ।" ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਕਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਿੰਟ-ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। "ਕੀ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਤੁਹਾਡੀ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਐਸਿਡ ਬਲਬ, ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਰਾਡਾਂ, ਖੰਜਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ?" ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। ਅਸੀਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿਓ। "ਕੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਆਖ਼ਿਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਦਲ ਤੱਕ ਆ ਜਾਵੇਗੀ?" ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਹੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਔਦੇਲਨਾਂ 'ਤੇ ਅੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਗਲੇ ਇਸਤਿਹਾਰ 'ਚ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਬੇਚੈਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫਿਰਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ? ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿਓ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਖਵਾਦ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿਓ। ਪ੍ਰਤੱਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਸੂਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਫਿਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਅਚਾਨਕ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਅਸੀਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਘੜੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਉਦੋਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੁਣਕਣ ਲੱਗ ਪਏ।" ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵੱਜ ਗਿਆ। ਇਸਤਿਹਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲੀ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਮੋੜ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅਸਲੀਅਤ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ, ਤੇ ਸਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਘਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਹੱਤਵ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।" ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਜੋ ਖੌਫ਼ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਅਗਸਤ 'ਚ ਮੈਂ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹੁਣ ਰੈਡਿਫ ਡਾਟ ਕਾਮ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਲਕੱਤਾ ਦੇ ਬੋਰਡ ਆਫ ਗਵਰਨਰਜ਼ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ 1984 'ਚ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਪਾਤਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਮਝ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਈਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਲ ਭੇਜਾਂ। ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ: "ਇੱਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਹਿੰਮ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲੀ ਸੀ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਮੁੜ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ? ਕੀ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਹੋਈ?" 'ਆਉਟਲੁੱਕ' ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪੁੱਛਾਵੇਂ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਦੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ? ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ 25 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡਾ ਲੇਖ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਇਸਤਿਹਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ 'ਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਮੰਨਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ (ਤੇ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਸਿਰਫ 17 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ) ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸੂਰ ਤੋਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਕੀ ਇਸ ਜਾਇਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਦੇ ਹੋ?" ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲੇਖ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਜਵਾਬ ਲੈਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ। 19 ਨਵੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇੰਡੀਆ ਗੇਟ ਨੇੜੇ ਬੋਟ ਕਲੱਬ ਵਿਖੇ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦਾ ਖਾਸਾ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ: "ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਦਰੱਖਤ ਡਿਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਹਿੱਲਦੀ ਹੀ ਹੈ।" ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਪਰਤਿਆ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਕਤਲੇਆਮ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਮਲ ਉਲਟਾ ਇਸ

ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ। ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਜੋਗ ਜੋ ਹੁਣ 87 ਸਾਲ ਦੇ ਹਨ, ਅਮਰਾਵਤੀ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ) ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਵੰਬਰ 1984 'ਚ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਕਾਡਰ ਦੇ ਬੇਦਾਗ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋਗ ਨੂੰ ਸੁਭਾਸ਼ ਟੈਂਡਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਾਲ ਅਗਸਤ 'ਚ ਜੋਗ ਨੇ ਅਮਰਾਵਤੀ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜੋਗ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤਾਂ ਫੋਰਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਨ - ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਸੰਚਾਲਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ। ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।" ਜੋਗ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਇੱਥੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ - ਇਹ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਕੀ ਗਲਤ ਹੋਇਆ। ਦੂਜੀ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਮਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੌਂਪਿਆ।" ਜੋਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੜਤਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਰਵਾਹ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੜਤਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੁਕਮ ਜੋਗ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜੋਗ ਕੋਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਲਹਿਜਾ ਇਕਦਮ ਬਦਲ ਗਿਆ: "ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ? ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਉਂ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹੋ? ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਵੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਏ।" ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਈ 1985 ਵਿਚ ਮਰਵਾਹ ਜਾਂਚ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਫ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ ਬਣਾਏ ਇਸ ਨਵੇਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ "ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।" ਇਹ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਗਸਤ 1986 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਜਨਤਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਧੀਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਕੈਮਰੇ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੋ। ਐੱਚ.ਐੱਸ. ਫੂਲਕਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਲੁਕਵੇਂ ਬਿਆਨ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਿਣਕ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਪਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਗਵਾਹੀ ਘੜਨ ਲਈ ਠੋਸ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਲਿਆਣਪੁਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਪਰਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ ਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ: "ਤਿਆਗੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ- 'ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵੰਬਰ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਕਸੂਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।'" ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ 1 ਨਵੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਆਈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਰਿਵਾਲਵਰ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਤਾਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਓਗੇ। ਅਸੀਂ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲੁੱਟ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।" ਹਲਫਨਾਮਾ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਤਿਆਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਪਰੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬੇਵੱਸ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਨ। ਮਿਸਟਰ ਜਾਟਵ ਅਤੇ ਡਾ. ਅਸ਼ੋਕ (ਹੁਕਮ ਚੰਦ ਜਾਟਵ ਅਤੇ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਤੇ ਕਲਿਆਣਪੁਰੀ ਤੋਂ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਅਸ਼ੋਕ ਗੁਪਤਾ) "ਉਸ ਉੱਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਐੱਚ.ਕੇ.ਐੱਲ. ਭਗਤ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।" ਪਰਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਲਿਆਣਪੁਰੀ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਤੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਮਕਾਉ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ 'ਚ ਭਗਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹਿੰਦੂ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਕਰੇਤਾ ਸੁਖਨ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 31 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ 8 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੈਣੀ ਨੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭੀੜ ਖੜ੍ਹੀ ਦੇਖੀ: "ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾ-ਛਾਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਐੱਚ.ਕੇ.ਐੱਲ. ਭਗਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਠੀ ਕਈ ਵਾਰ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਰੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਬੰਡਲ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ "ਇਹ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸ਼ਰਾਬ ਲਈ ਰੱਖ ਲੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਕਰ।" ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਤੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ।" ਮੈਂ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਸੈਣੀ ਨੇ ਦਰਿਆਗੰਜ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਭੀੜ ਵਿਚ ਸ਼ਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ, ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ "ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਅਤੇ ਸਾੜਦੇ ਹੋਏ" ਦੇਖਿਆ। ਪੀੜਤਾਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਪਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਭਗਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਟਿੱਪਣੀ ਜਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। (ਚੱਲਦਾ)

ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਤਰਾਸਦੀ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ

ਇਕ ਨਵੰਬਰ ਉਨੀ ਸੌ ਚੁਰਾਸੀ

ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਫਰੰਟ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕੌਮੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੌਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਰੋਲ ਗੱਡੀ ਦੀ ਸੀਟ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਲਕੱਤੇ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਲਕਾ ਮੇਲ ਫੜਨੀ ਸੀ। 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁੰਨ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਦੋਚਿੱਤੀ 'ਚ ਸੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਸਮਾਓ, ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅੱਚਰਵਾਲ ਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਡੈਲੀਗੇਟ ਸਾਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੀ।

ਗੰਭੀਰ ਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ

ਉਜਾਗਰ ਲਲਤੋਂ
ਫੋਨ: 98724-48221

ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਹਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰੋਲਗੱਡੀ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਟੁੰਡਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਰੋਲ-ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਬਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਹੋਰ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਬੀਤੀ, ਉਹ ਵੱਖਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ।

ਰੋਲ ਦੇ ਇਸ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਕੁੱਝ ਅਸੀਂ ਝੱਲਿਆ ਤੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਸਦੇ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਸਾਖਿਆਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਪਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਸੁੰਨ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਚਾਹ ਤੇ ਹੋਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਹੋਕੇ ਦਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ।

ਚਾਹ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਲਈ ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠ ਹੀ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਪਾਂਡੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਸਮਾਓ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿਰੋਂ ਰੋੜੇ ਤੇ ਕੁਤਰੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਸੰਧੂ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਉਤਰ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਗਏ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਉਰਦੂ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਪਰਚਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕਾਪੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਹੀ

ਉਰਦੂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਅਖਬਾਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ (ਪਰ ਸਾਡੇ ਨੇੜਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਮੱਖੀ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਅਖਬਾਰ ਖਰੀਦ ਲਿਆ) ਅਸੀਂ ਚਾਹ ਵਾਲੀ ਸਟਾਲ ਵੱਲ ਆ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਚਾਹ ਪੀ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਉਚਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਾਮਰੇਡ ਸੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ, ਮੈਂ ਚੋਕੇਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰੇ ਲੱਗੀ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਬਰਫੀ ਵੰਡ ਕੇ ਤੇ ਕੱਪੀ-ਕੱਪੀ ਦੁੱਧ ਪੱਤੀ ਦੀ ਪਿਆ ਕੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਕਲਕੱਤੇ ਲਈ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਆਏ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਚਾਹ ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸੰਧੂ ਡੱਬੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਫਤਾਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ ਉੱਪਰਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਰਦੂ ਦਾ ਅਖਬਾਰ ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਸਾਥੀ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੌਖੇ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਸਨ।

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਟੁੰਡਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ, ਪਟੜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭੜਕੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਪੱਥਰਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਾਰੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਖਿੜਕੀਆਂ 'ਬੰਦ ਕਰੋ-ਬੰਦ ਕਰੋ' ਦਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਡੱਬੇ ਅੰਦਰ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਜਿਹੀ ਪੈ ਗਈ।

ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਰੁਕਦੇ ਹੀ ਖਿੜਕੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਖੜਕਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਯਾਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਬੋਲੇ ਲੁਕਣ ਲੱਗੇ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੋਕੇਨੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਉੱਪਰਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਵੀ ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਵੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠਾ ਉਰਦੂ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤਦੇ ਇਕ ਟੋਲਾ ਸਾਡੇ ਕੈਬਿਨ ਮੁਹਰੇ ਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸੰਧੂ ਵੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ।

ਯੇ ਹੈਂ ਸਰਦਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਬੋਲਿਆ। ਯਹਾਂ ਕੋਈ ਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ।

ਤਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਬੰਗਾਲੀ ਕੁੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮੁਹਰੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਤੇ ਟੋਲੇ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਨੂੰ ਬੋਲੀ, 'ਨਹੀਂ ਬੁਦਰ ਯਹਾਂ ਕੋਈ ਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।' (ਇਹ ਬੰਗਾਲੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਆਏ ਸੀ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਬੱਚੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਗਏ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਡੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਮੁਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।)

ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਐਨਕਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਸਾਡੀ ਹਮਾਇਤ 'ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਕੋਈ ਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸੰਧੂ ਹੋਰ ਵੀ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਮੱਖੀ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਵੀ ਸਾਡੀ ਹਮਾਇਤ 'ਤੇ ਆਉਣਗੇ, ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਵੀ; ਪਰ ਉਹ ਬੜੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਬੈਠੇ ਖਿੜਕੀ ਥਾਈਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ।

ਤਦੇ ਟੋਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਆਪ ਸਰਦਾਰ ਹੈਂ?' ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਕੇ ਕਾਮਰੇਡ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਅਣਸੁਣਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਜਾਣੇ ਨੇ ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੋੜੇ ਸਿਰ, ਠੋਡੀ ਤੋਂ ਚੱਪਾ ਕੁ ਵਧੀ ਹੋਈ ਕੁਤਰੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, 'ਦਿਖਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੁਹੰਮਡਨ ਹੈ।'

ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਟੋਲੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉੱਪਰਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਪਏ ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਦਰ ਹੇਠ ਲੰਮੇ ਪਏ ਕਾਮਰੇਡ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਸਾਡਾ

ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੌਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਾਡੀ ਇਹ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਚੱਲ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ, 'ਦੇਖ ਲੈਣ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡ, ਕੀ ਉਹ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾ ਲੈਣਗੇ?'

ਤਦੇ ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਚਾਦਰ ਲਾਹ ਕੇ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਟੋਲੇ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਬੋਲਿਆ, 'ਯੇ ਤੋ ਬੁੱਢਾ ਹੈ।' ਤੇ ਉਹ ਸਾਡਾ ਖਹਿਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੁਕਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਸੀਂ ਸੌਖਾ ਸਾਹ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਗੱਡੀ ਚੱਲ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਉਤਰ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਨੇ ਗਤੀ ਫੜ ਲਈ ਤਾਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਟਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਪਰ ਖਤਰਾ ਅਜੇ ਟਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਹਮਾਇਤ 'ਤੇ ਆਏ ਐਨਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੈਗ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੇਫਟੀ ਤੇ ਛੋਟੀ ਕੈਚੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਦੋ ਕੁ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ, ਕਾਮਰੇਡ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਫਾਚੱਟ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੌਖੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਸੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਬਾਬਰੂਮ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਉੱਠਿਆ। ਅੱਗੇ ਲਾਘੇ 'ਚ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਭਾਰੀ ਬੈਗ 'ਤੇ ਬੈਠਾ, ਸਾਹਮਣੇ ਕੈਬਨ 'ਚ ਬੈਠੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਇਉਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ-ਸਿਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, 'ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਧਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਕਟਵਾ ਦੇਣੇ ਸੀ, ਵੈਸੇ ਈ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਸੁੱਖ ਸੁੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ।' ਉਹ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤਦੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਫਿਕਸੇ ਨਾਲ ਸੈੱਟ ਕਰ ਕੇ ਜਮਾਈ ਕਾਲੀ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ ਫਿਫਟੀ ਤੇ ਮਾਵੇ ਵਾਲੀ ਪੱਗਤੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਲੜ ਹੇਠ ਚਮਕਦਾ ਚਮਕੀਲਾ ਕਾਰਜ਼; ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰੀ ਬੈਗ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਲਟਕਾਈ, ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਇਆ, ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਾਮਰੇਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸੀਟ ਨੰਬਰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ 'ਸੈਰੀ ਭਾਧਾ ਜੀ...ਮੇਰੀ ਸੀਟ ਅੱਗੇ ਹੈ,' ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਦਿੱਖ, ਬੋਲ ਚਾਲ ਤੇ ਫੁਰਤੀਲਾਪਣ; ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਬੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਮੁਸਕਾਨ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹੁਲੀਏ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸਫਾਈਆਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਝਟਕਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜੇ ਵਿਚ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਹਿੱਲ-ਜੁਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। (ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਫਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਔਰਤਾਂ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਹੇਠ ਲੁਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ ਤੇ ਉਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਹੁਲੀਆ ਬਦਲਿਆ ਸੀ।)

ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਡੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਕ ਗਈ। ਸਾਇਦ ਸਿਗਨਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਉੱਛਲ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਬੈਗ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਤੇ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗ ਗਿਆ, ਅੱਗ ਗਿਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਡੱਬੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਗੱਡੀ ਚੱਲ ਪਈ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਝਲਕ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ।

ਸੁਕਰ-ਸੁਕਰ ਕਰ ਕੇ ਗੱਡੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ। ਬੰਗਾਲੀ ਕੁੜੀ ਤੇ ਐਨਕਾਂ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਧਮਾਨ ਉੱਤਰ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਹਾਵੜਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੈਗ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹੋਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੇੜੇ ਹੋਏ, ਉਥੇ ਉੱਤਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਆਪਸ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਮੱਧਮ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, 'ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੇ-ਹਿੰਦੀ'। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਚਿਹਰਾ ਤਾਂ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਉੱਤਰ ਆਏ। ਕਾਮਰੇਡ ਸੰਧੂ ਨੇ ਉਸ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, 'ਪਛਾਣਿਆ?'

ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ 'ਚ ਸਿਰ ਫੇਰਨ 'ਤੇ ਉਹਨੇ ਦੱਸਿਆ, 'ਉਹੀ ਮੁਹਾਲੀ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ, ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਬਰਫੀ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ।'

ਮੈਂ ਚੌਕ ਗਿਆ, ਹਾਂ ਇਹ ਉਹੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੁਹਰੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਜੋ ਕਾਲਾ ਦੌਰ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਚਾਨਣ ਵੀ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ..

ਪੰਜਾਬ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਉਂ ਅਕਸਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਤਰਾਸਦੀਆਂ ਸਾਇਦ ਹੰਢਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹਕੂਮਤਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮਾਨਵੀ ਤਰਾਸਦੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅਮਨਦੀਪ ਹਾਂਸ

ਮੇਰੀ ਯਾਦ 'ਚ 8 ਅਕਤੂਬਰ 1991 ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਬੇਚੈਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਕਾਮਰੇਡ ਪਰਮਿੰਦਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਾਂਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਹਾਂਸ ਕਲਾਂ ਦੀ ਦਾਣਾ ਮੰਡੀ 'ਚ ਦੁਪਹਿਰੇ 12 ਵਜੇ ਇਕ ਅਤਿਵਾਦੀ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਸੂਰ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਚਾਨਣ ਦੀ ਕਿਰਨ ਬਿਖੇਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹਨੇਰ ਵੰਡਦੀ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਬੇਕਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਦਰਦ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤਰਬਕੇ ਉਠਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰ ਸਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਿਉਣੀ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਹ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬੋਲ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਵਾਕਿਆ ਇੰਝ ਵਾਪਰਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਮੰਡੀ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਸਕੂਟਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਿਆਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਆਚਤਨ ਮੈਂ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ,

“ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀ, ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀ..” ਝੁਕਾ ਲਿਫਟਾ ਸਾਡੇ ਲਹੂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ....

ਉਦੋਂ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਬਾਪੂ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਅਕਸਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਲਿਖਤ ਦਾ ਸਾਰ ਤੱਤ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਬੋਲ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ..।

ਪਰ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਚੱਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਮੰਡੀ 'ਚੋਂ ਝੋਨਾ ਹੁੰਝਣ ਗਈ ਗੁਆਂਢਣ ਵੈਣ ਪਾਉਂਦੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੁਹਰੇ ਦੁਹੱਥੜ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗੀ ਸੀ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਤੁਰਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਬੋਲ ਸਮਝ ਆ ਗਏ ਸਨ .. ਹਾਲਾਂਕਿ

ਉਦੋਂ ਸਮਝਣ ਜੋਗੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਸੀ.. ਜਿਸ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ 8 ਅਕਤੂਬਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰਚੀ ਮੁਤਾਬਕ.. ਓਸ ਸ਼ਖਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਨ ਨਹੀਂ, ਲੁਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਭੋਰਾ ਨਹੀਂ ਚੁਣਿਆ, ਓਸ ਸ਼ਖਸ ਦਾ ਅੱਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਣ ਰਹੇਗਾ..।

ਤੇ ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਦਮ ਤੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੂੰ ਕਿ ਆਪਣਾ ਨਾ ਸਹੀ, ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖ ਸਕਾਂ.. ਤੇ ਹਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੀ ਪਿਰ ਜੀਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਦੇ ਵੱਡੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕੰਡ ਵੱਲ ਕੰਡ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਡਟਣ ਵਾਲੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸੱਜਣਾਂ ਲਈ ਵਕਤ ਬੇਵਕਤ ਨਿਭ ਜਾਣਾ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ..।

‘ਮੇਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਗੋਡਸੇ ਦੀ ਗਲੀ’ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

‘ਮੇਮ ਕਾ ਗਾਂਵ ਗੋਡਸੇ ਕੀ ਗਲੀ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਅੱਛਾ!!! ਤੁਸੀਂ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ?? ਭਲਾ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਚੱਲੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਦਿਨ ਤਿੰਨ ਅਕਤੂਬਰ। ਸਥਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ। ਚੈਨਲ ਨਿਊਜ਼ ਕਲਿੱਕ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਕਈ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ‘ਚੁੱਕੇ’ ਗਏ। ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ। ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਤ ਮਗਰੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ‘ਛੱਡ’ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਛੱਡ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕੋਮਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਵੀ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਂ ਜੀ, ਹਾਂ ਜੀ, ਉਹੀ ਉਰਮਿਲੇਸ਼। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ

ਨਿਰਮਲਜੀਤ

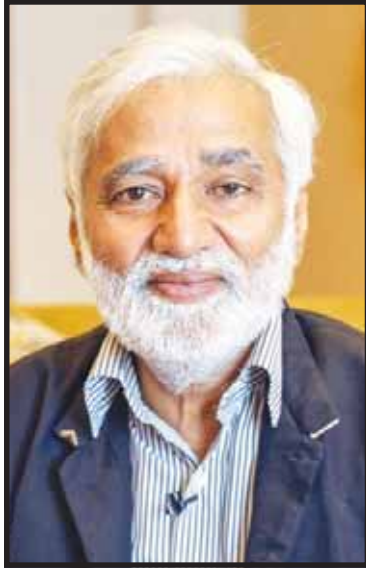
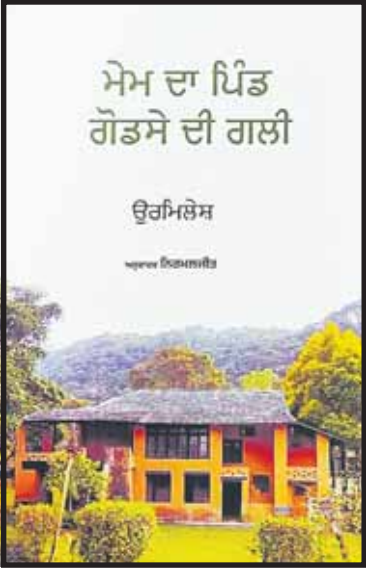
‘ਮੇਮ ਕਾ ਗਾਂਵ ਗੋਡਸੇ ਕੀ ਗਲੀ’ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਜੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 2022 ਦੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਆਈ ਹੈ— ਮੇਮ ਕਾ ਗਾਂਵ ਗੋਡਸੇ ਕੀ ਗਲੀ। ਜ਼ਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ। ਕਿਤਾਬ ਮੰਗਵਾ ਲਈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਦੀ ਗਈ, ਸੋਚਦੀ ਗਈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੱਤਿਆ ਅਤੇ ਵਧ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿੰਨੀ ਵਿੱਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਫਿਰ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲੇਖ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਾਈ ਹੋ ਸਕੇ। ਗੱਲ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਆਈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਾਰੀ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੈ। ਇਹ ਆਗਿਆ ਲੈ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ। ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਇਹ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੰਨ 1995 ਤੋਂ 1997 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਰੁਕੋ, ਰੁਕੋ। ਕੀ ਕਿਹਾ? ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਈ ਹਾਂ। ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਇੰਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਢਾਡੀ, ਕਵੀਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇ? ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੂਰੀ ਠੁੱਕਦਾਰ ਭੂਮਿਕਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਸ ਬਹੁਤ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ, ਨਿੱਕਤੀ ਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਅੱਜ ਦਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਿਰਫ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਗੋਡਸੇ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੀ, ਹਾਂ ਜੀ। ਮੈਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਨੱਥੂ

ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਵਰਗਾ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਉੱਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਵਾਲ ਚੁਭਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਤਿੰਨ ਅਕਤੂਬਰ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ’ਤੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਉਹ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਤਖਤ ਨੂੰ ਵਖਤ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‘ਮੇਮ ਕਾ ਪਿੰਡ ਗੋਡਸੇ ਦੀ ਗਲੀ’ ਤੇ ‘ਮੇਮ ਕਾ ਗਾਂਵ ਗੋਡਸੇ ਕੀ ਗਲੀ’ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਲੇਖਕ ਉਰਮਿਲੇਸ਼।

ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਪਰ ਕਰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਗੋਡਸੇ ਦੀ ਗਲੀ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਵਰਕਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫਿਰ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲ ਗੋਡਸੇ ਦੇ ਘਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰ ਡਰਾਈਵਰ ਵੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਾਵਰਕਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਦੀ ਭਤੀਜੀ ਜੋ ਸਾਵਰਕਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਹੈ, ਹਿਮਾਨੀ ਸਾਵਰਕਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਵਾਲ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਉਹ ਹਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ “ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੋ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਬੇਹੱਦ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਹੈ— ਇੱਕ ਤਾਂ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਹਤਿਆਰੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਹਤਿਆਰੇ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ-ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ ’ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਇਕੋ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ... ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ?”... ਹਿਮਾਨੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਤਣਾਅ ਨਾਲੋਂ ਗੁੱਸਾ ਵਧੇਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਉਹੀ ਦੱਬਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਹਿਮਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਬੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਏਨਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਹਿਮਾਨੀ ਸਾਵਰਕਰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ।” ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ-ਸਿੱਧਾ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਨੇਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਗੰਭੀਰ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਕਿਵੇਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਨੂੰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਵਾਕਈ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਸੀ ਵੀ।

ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹਿਮਾਨੀ ਸਾਵਰਕਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ‘ਵਧ’ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਟੋਕਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਨਿਰਦਈ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ‘ਵਧ’ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ‘ਵਧ’ ਖਾਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ-ਪੌਰਾਣਿਕ ਕਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਰਨ

ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਪਵਿੱਤਰ ਆਦਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਅਪਵਿੱਤਰ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਆਦਮੀ। ਹਿਮਾਨੀ ਇਸ ਜਵਾਬ ਕਹਿ ਲਓ ਜਾਂ ਸਵਾਲ, ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ। ਹਿਮਾਨੀ ਸਾਵਰਕਰ ਦਾ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਰਟ ਨੇ ਗੋਡਸੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਇਤਿਹਾਸ (ਆਉਣ ਵਾਲਾ) ਇਸ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਗਲਤ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਣ।

ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਦੇ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲ ਗੋਡਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੋਡਸੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੋਪਾਲ ਗੋਡਸੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਕੋਲ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਇਹ ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੋਸ਼ਵਾਈ-ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ‘ਹਿੰਦੁਵਾਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ’ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੱਟਤਪੰਥੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਗਰੋਹ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਹਰ ਕੀਮਤ ’ਤੇ ਅਤੀਤ ਵੱਲ ਮੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉਹ ਬੀਜ ਬੀਜੇ ਗਏ ਜੋ ਅੱਜ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਫਸਲ

ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਨੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਣਾ-ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ। ਕੀ ਕਿਹਾ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕੀ ਕਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੇਖਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਤਾਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਕਿਹਾ? ਚੈਨਲ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ। ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁੰਨੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀ ਜਾਨੋ ਓ? ਚੈੱਕ ਕਰ ਲਓ ਇੱਕ ਵਾਰ।

ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੀ ਕਿਹਾ, ਧੁੰਦਲੀ-ਧੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਰੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਬੋਧਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਉਣਗੇ? ਅਜਿਹੇ ਬੋਧਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰ ਹੀਲੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਇਕ ਡੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਕਿਹਾ, ਕਿਸ ਕਸੂਰ ਵਿਚ? ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਸੂਰ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹੋ? ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਤਾਂ ਜਾਲਾ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲਓ। ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਨੋ ਓ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਓ। ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਅੰਦਰ ਏਸੇ ਲਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਬਈ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਉਝ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਇਕ ਡੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਹੀ ਇਹੀ। ਉਹ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਉਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ।... ਵੈਸੇ ਗੱਲ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਵਰਗਾ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਉੱਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਵਾਲ ਚੁਭਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਤਿੰਨ ਅਕਤੂਬਰ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ’ਤੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਉਹ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਤਖਤ ਨੂੰ ਵਖਤ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਭਾਵ 2 ਅਕਤੂਬਰ 2004 ਨੂੰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕਮਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਤੇ ਕਮਾਲ ਇਉਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੋਖਮ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋਖਮ।

ਗੱਲ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਪੇਪਰ ਦੇ ਕੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਚਾਰ ਐੱਚ ਛੋਟੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪੂਰੀ ਗਰਮੀ ਵਾਲਾ ਤਿੱਖਤ ਦੁਪਹਿਰਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਘਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਗਲੀ ਤੇ ਬਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਾਂ।

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਦਿਉਲ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ’ਤੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੜੀ ਕਿੱਲਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਲਈ ਨਹਿਰੀ ਖਾਲਾ ਵਗਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਵਾਂ, ਚਾਚੀਆਂ, ਤਾਈਆਂ ਉਸ ਦਿਨ ਖਾਲ ਤੋਂ ਕਈ ਗੇੜੇ ਲਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਖਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰ ਕੇ ਮੁੜੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਆਂ ਦੇ ਜਵਾਕਾਂ ਦੀ ਰੀਸੇ ਮੈਂ ਵੀ

ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਕਾਰਡ

ਚਾਚੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਂ, ਨੇ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ— “ਤੂੰ ਦਸਵੀਂ ’ਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਏ” ਤੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਕਾਰਡ ਹਿਲਾਇਆ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਡਾਕ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ ਡਾਕੀਆ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੀ ਦੇ ਮੋੜ ’ਤੇ ਫੜਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਨ ਅਤੇ ਡਾਕੀਆ ਵੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਲਿਖਾ ਕੇ ਡਾਕ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਾਰਡ ’ਤੇ ਹਲਦੀ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਕਿਸੇ ਸੂਝ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ’ਤੇ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਲਾ

ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਫੜ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਪਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ’ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖੀਵੀ ਹੋਈ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੁੰਨੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਥਾਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਗਈ; ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਪੰਜਵੀਂ ਤੱਕ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡਣਾ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸੁਖਨਾ ਅਬਲੂ

ਤੋਂ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਚ ਪੇਪਰ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਜ਼ਿਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪੇਂਡੂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਨਵਾਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਣਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲੀ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਸੀਂ ਹੀ ਸਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਦਸਵੀਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ’ਤੇ ਆਉਣਾ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਗ ਹੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਨਵਾਂ ਬਣਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦਸਵੀਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ’ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਜੋਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਵਾਂ ਲਈ ਬੋਰਡ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ’ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ, ਮੇਰੇ ਪਤਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਮੇਰੇ ਕੁੱਲ ਨੰਬਰ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਦੇ

ਬੋਰਡ ’ਤੇ ਲਿਖੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੁਗਣੀ ਚੌਗੁਣੀ ਹੋ ਗਈ।

ਉਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਖਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੱਜ ਵੀ ਨਾਲ ਬੈਚਾਂ ’ਤੇ ਬੈਠੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਮਾਵਾਂ ਮਾਵਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਨਿਰਾ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ। ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ’ਤੇ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡ ਪਹੁੰਚਣ ’ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਿਸੇ ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀ ਵਾਂਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।

Noblesville

Trucks & Trailer Repair Shop

15203 Stony Creek Way,
Noblesville, IN 46060

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And
Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Sam Bhullar: 317-995-2020
Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976

Reliable

Trucks & Trailer Repair Shop

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

Semi Trucks & Trailer

5520S ~~Repair Shop~~ Suite : C,
Indianapolis, IN 46217

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair,
And Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air
Dryer
Radiator Change

Jasbir Singh: 317-702-6302
Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976

Heavy duty Trucks &
Trailer Parts

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

We will sell Trucks & Trailers tires
as well.

COMING SOON...

Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

Mahan Kirtan Darbar

November 23rd to 27th, 2023 at

GURDWARA SANT SAGAR

242-25 Braddock Ave., Bellerose NY 11426. Ph. 718-343-1030

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਜੀ ।

ਇਸ ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ 27 ਨਵੰਬਰ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

23 ਤੋਂ 25 ਨਵੰਬਰ 2023 ਸ਼ਾਮ 5:30 ਤੋਂ 9:00 ਵਜੇ ਤਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਸੱਜਣਗੇ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ (ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ), ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ), ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਦਿਲ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (8:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 9:00 ਵਜੇ ਤੱਕ) ਕਥਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਣਗੇ।
25 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਲਾਲੀ) ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ।

26 ਨਵੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 5:00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਆਰੰਭ ਹੋਣਗੇ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੁਪਹਿਰ 2:30 ਵਜੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1:30 ਵਜੇ ਤੋਂ 2:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਣਗੇ।
ਸ਼ਾਮ 5:30 ਤੋਂ 12:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਮਹਾਨ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ (ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ), ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ), ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲੁੜਵਾਲ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਦਿਲ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਣਗੇ। ਬਾਬਾ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ 11:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 12:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਣਗੇ, ਉਪਰੰਤ ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

27 ਨਵੰਬਰ 2023 ਸਵੇਰੇ 10:00 ਵਜੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣਗੇ। ਉਪਰੰਤ ਦੁਪਹਿਰ 2:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਤੇ ਪਰਚਾਰਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ। 1:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 2:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਣਗੇ।
ਸ਼ਾਮ 5:00 ਵਜੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣਗੇ। ਉਪਰੰਤ ਰਾਤ 10:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ।
8:45 ਵਜੇ ਤੋਂ 9:45 ਵਜੇ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਣਗੇ।

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਆਉਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 27 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਫੇਰੀਆਂ ਆਰੰਭ ਹਨ ਜੋ ਕੀ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਕੇ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ
ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਟੁੱਟ ਵਰਤੇਗਾ।

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

718-343-1030 ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ ।

ਗੁਰੂ-ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਾਸ- ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ

ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਮੁੱਖ ਸੰਚਾਲਕ - ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ, ਬੇਲਰੋਜ਼, ਨਿਊਯਾਰਕ
Phone # 718.343.1030

LIVE

ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਫੇਸਬੁਕ ਅਤੇ ਯੂਟਿਊਬ ਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ।
Watch live Kirtan Darbar on Facebook & YouTube

YouTube
facebook

ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ ਆਫ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ (ਓਕ ਕਰੀਕ)

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣ ਹੋਆ॥

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ

554ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਸ਼ਾਲਾ! ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ' ਸੰਗਤ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਰਹੇ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚੋਂ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਜਾਤੀਵਾਦ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਵੇ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ:

1 ਦਸੰਬਰ, ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ:
ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ 10:30 ਵਜੇ
3 ਦਸੰਬਰ, ਐਤਵਾਰ:
ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ 10:00 ਵਜੇ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ 10:30 ਵਜੇ

ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਲੰਗਰ ਅਤੇ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ
ਵਲੋਂ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ:

ਭਾਈ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ
ਸਮਾਂ:
11:00 ਤੋਂ 1:00 ਵਜੇ ਤਕ

-ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਾਸ-

ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਮਿਲਵਾਕੀ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ

Sikh Temple Of Wisconsin

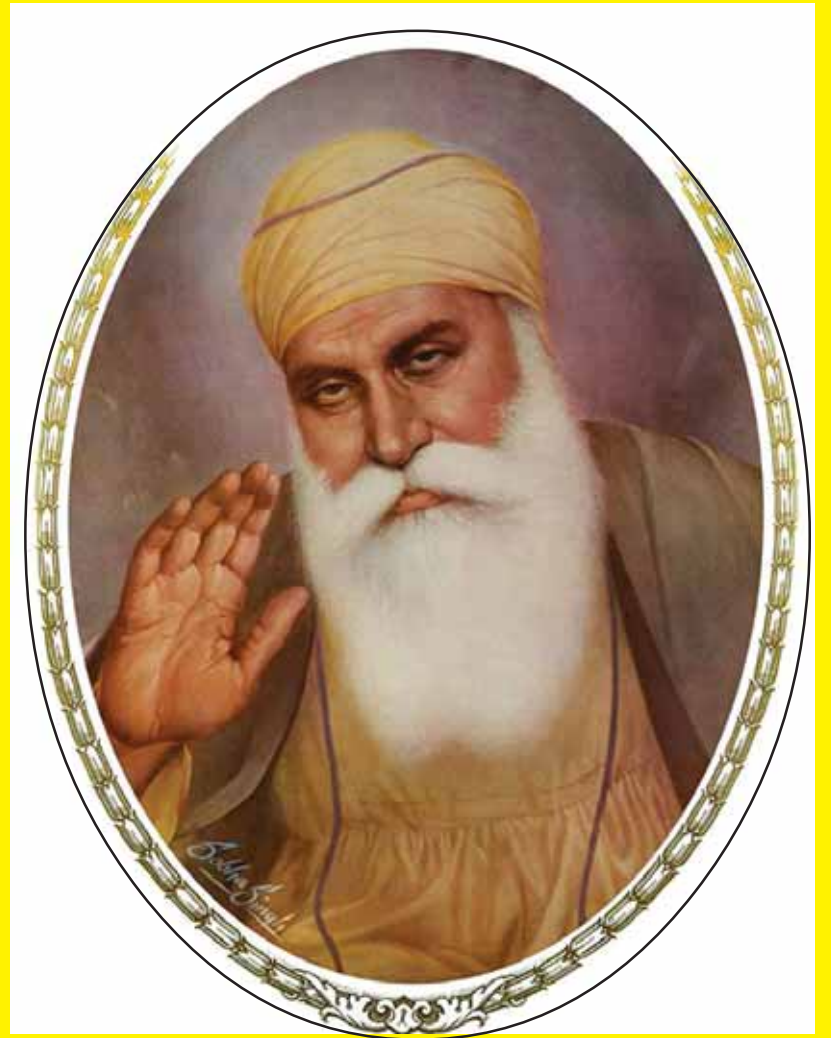
7512 South Howell Ave. Oak Creek, WI 53154

Ph. 414-764-7454

Web Site: sikhtempleofwisconsin.com

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕਲੀਵਲੈਂਡ, ਓਹਾਇਓ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ
ਸੁਸਾਇਟੀ ਕਲੀਵਲੈਂਡ,
ਓਹਾਇਓ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ
ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ
ਵਲੋਂ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਪੁਰਬ ਦੀ ਕੁਲ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ
ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ, ਨਾਮ ਜਪਣ, ਕਿਰਤ ਕਰਨ,
ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ
ਅਮਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ:

1 ਦਸੰਬਰ, ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ:

ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ 9: 00 ਵਜੇ

3 ਦਸੰਬਰ, ਐਤਵਾਰ:

ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ 9: 00 ਵਜੇ

ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ

ਵਲੋਂ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ

Guru Gobind Singh Sikh Society, 38 Tarbell Ave. Bedford, OH 44146

Phone: 440-232-1702

ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ, ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਲਮੀ ਪੰਜਾਬਾਂ (ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਪੰਜਾਬ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬ) ਵਿਚਕਾਰ ਮੂਲ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ/ਹਨ, ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ-ਸਿਆਸਤ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1849 ਈ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਲੋਨੀਅਲ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜ

ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ

ਵਿਚਕਾਰ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਹੱਦ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਖੀ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਧੀ ਵੀ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੋਈ ਸੀ। 1849 ਤੋਂ 1947 ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਜਿਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਬ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਰਕੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚਿਆਂ ਸਮਝ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਪੈਰ ਮੋਚ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਆਧਾਰ 'ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ', 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਤੇ 'ਸਿਧਿ ਗੋਸਟਿ' ਵਿਚੋਂ ਲੱਭੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਕਰਿੰਘਤੀ ਪਾ ਕੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਭੂਤ ਦੇ ਭੈ ਅਤੇ ਭਵਿਖ ਦੇ ਲਾਰਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਧਰਮ ਅਰਥਾਤ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦਾ ਧਰਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੇਦ ਦੀ ਉਤਮਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਚੌਧਰ ਬਿਨਾਂ ਵੰਗਾਰੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ 1499 ਈ. ਵਿਚ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਨਸ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਜਨਮ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਨ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ)। ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦੀ ਵੈਦਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਬਰਾਸਤਾ ਸੰਤ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪਰੰਪਰਾ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੈਂਤੜਾ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਏਸੇ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵਰਤ ਨੇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵੈਦਿਕ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਸਲਾਮਿਕ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲੋਂ ਲੀਹਾਂ ਪਾਤਵਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫॥ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ ਨ ਮਹ ਰਮਦਾਨਾ॥ਤਿਸੁ ਸੇਵੀ ਜੋ ਰਖੈ ਨਿਦਾਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਜ ਕਾਥੈ ਜਾਉ ਨ ਤੀਰਥ ਪੂਜਾ॥ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ॥੨॥

ਪੂਜਾ ਕਰਉ ਨ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਉ॥ਏਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਲੇ ਰਿਦੈ ਨਮਸਕਾਰਉ॥੩॥

ਨ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ॥ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਨ॥੪॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਕੀਆ ਵਖਾਨਾ॥ਗੁਰ ਪੀਰ ਮਿਲਿ ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਾ॥੫॥੧੯੩੬

ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸੋਚਿਆਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਕਾਲ (1469-1708) ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿੰਘਤੀ ਪਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋ.

ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ 30 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ 'ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਗਾਂ ਤੇਰਾ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰਾ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪੇਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਨ-ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਅਸਗਾਰ ਦਰਿਆ ਵਗ ਉਠੇ, ਝਨਾ ਤੇ ਰਾਵੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਤੇ ਜਿਹਲਮ ਤੇ ਅਟਕ ਸਭ ਬਲ ਉਠੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਗਾਉਂਦੇ। ਇਉਂ ਅਸਗਾਰ ਪਰਵਾਹ ਹੋਇਆ, ਸੁੱਕਾ ਨਾਂਹ ਕੋਈ ਥਾਂ। ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਪੰਛੀ, ਪਸ਼ੂ, ਆਦਮੀ ਸਭ ਭਿਜਿਆ, ਡੁਬਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਸ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ। ਇਥੇ ਜਾਨ ਆਈ, ਰੂਹ ਆਇਆ, ਰੱਬ ਆਇਆ, ਗੀਤ ਅਸਮਾਨੀ ਆਇਆ, ਦਿਲ ਆਇਆ ਬਖਸ਼ ਦਾ, ਇਥੇ ਚਾਅ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਟੁੱਟੇ, ਇਥੇ ਹੁਸਨ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਆਇਆ, ਇਥੇ ਦਿਲ ਚੁਭਵੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ, ਨਿਗਾਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਮੀਂਹ। ਇਥੇ ਦਾਤੇ ਬਲਕਾਰ ਆਏ, ਇਥੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਏ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁਮਾਂ ਦੀ ਟਾਪ ਲਗੀ

ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਟੁਕ ਨਾਲ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੋਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਆਮ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹੀਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਏ ਬਿਨਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਨਸਣਹਾਰ ਅਗਵਾਈ (ਮਾਨਵ ਉਤਮਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਬਿਨਸਣਹਾਰ ਅਗਵਾਈ (ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ) ਵਜੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। 'ਸਿਧਿ ਗੋਸਟਿ' ਬਣੀ ਵਿਚ ਏਸੇ ਸਕਰਮਕ ਸੱਚ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ-ਕਿਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਕਿਰਤਾਂ ਅਰਥਾਤ ਪੰਥਕ ਕਿਰਤਾਂ 1708 ਤੱਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਵਰੋਸਾਏ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੰਥਕ-ਲਹਿਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਟਿੱਕ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮਿਸਲ ਕਾਲ ਵਿਚ 1799 ਈ. ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ 'ਸਿੱਖ-ਰਾਜ' ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚ ਮੁਗ਼ਲ-ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਲ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਮਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ 'ਸਰਕਾਰੇ ਖਾਲਸਾ' ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਆਸਤ ਏਸੇ ਸੂਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਧੁਰੰਦਰ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਧੱਕ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਮਿਲਣਾ ਸਿਰੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੁਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀਵਾਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਡੋਗਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਚੇਤਨਾ-ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤੀ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਟ ਬੈਂਕ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਲਮੀ ਪੰਜਾਬਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਕੰਡੇ ਖਿਲਾਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਅੱਖ ਪਾ ਕੇ ਵੇਖਾਂਗੇ ਤਾਂ ਔੜੀਂ ਪਏ ਹੋਏ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਕਸੂਤਾ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਖਾਂਤ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਮਸਲੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦਾ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਹੋਏ ਪੈਰ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਹੀ ਸਿਆਸਤ ਹੈ ਹੋਰ ਏਥੇ ਕੀ ਹੈ, ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਿਆਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਿਉਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪ ਦਿਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਏਹੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਲਗੂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤ੍ਰਿਕਤੀ (ਨਾਮ ਜਪਣ, ਕਿਰਤ ਕਰਣ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ) ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਵੀ ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਲਮੀ-ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ/ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ

ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਹਿ ਸਕਣ ਦਾ ਰਾਹ, ਖੁਲ੍ਹਾ ਘੱਟ ਅਤੇ ਬੰਦ ਵੱਧ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ-ਕਿਰਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੰਥਕ-ਕਿਰਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਤੇ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਤਖਤ ਪੰਥਕ ਸੂਰ ਵਿਚ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ/ਪਰਸਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਵਾਂਗ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੂਰਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪੈ ਵੀ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਥਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੰਥਕ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਅਪਹਰਣ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਪੰਥਕ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਪੰਥਕ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਣਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚੋਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪਿਛਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸੁਜੱਗ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਥਿਤੀ, ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਪਹਰਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤਾਂ "ਦੀਜੈ ਬੁਧ ਬਿਬੇਕ" ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ-ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ (revisiting) ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਉਸਾਰੀ (reconstructing) ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ-ਸਿਆਸਤ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ-ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਰੁਕ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਤੁਰਤ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਅਪਹਰਣ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ-ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਪੰਥਕ-ਫਫਰ, ਬਰਾਸਤਾ ਉਦਾਸੀ ਗੁਆਚਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਮ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿ ਸਕਣ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਫਿਕਰ ਹੀ ਫਿਕਰ ਹਨ, ਫਫਰ ਕਿਧਰੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਪੰਥਕ ਵਿਧੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮੁਖੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਸਿਆਸੀਕਰਣ ਵਿਚ ਬਰਾਸਤਾ ਸਿਆਸਤ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਾਸਤੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਰਾਸਤਾ ਸਿਆਸੀ ਡਰਾਮੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਡੇਰੇਦਾਰੀਆਂ, ਅੰਧ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਹਿ ਮਿਲਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਕਾਲੀਨੁਮਾ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਉਗਲਾਹਟ ਵੱਲ ਧੱਕ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਵਰਗੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਕੁਤਕੇ ਵਾਂਗ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਆਸੀ ਉਤਮਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਥਕ-ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ-ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਸੰਸਥਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ-ਸਿਆਸਤ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਾਣੀ ਵੱਲ ਮੁੜੇ ਬਿਨਾ ਮਗਰ ਮੁੜਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ॥
ਕਰ ਜੋਰੁ ਪਰਣਾਮ ਕਰ ਧਰੇ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ।
ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਗੁਰੂਦੇਵ ਜੀ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵੇ ਬੀਸ।
ਪਰਮਹੰਸ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਗੁਰੂ ਦੇਵਨ ਕੇ ਦੇਵ।

ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ॥

ਧਰੀ॥4॥ (1409)
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਇਹ
ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਾਵਨ ਗੁਰਦਾਕ ਹੈ
ਜੋਤਿ ਉਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥(937)
ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥
ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਭਯਉ ਤਤੁ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਯਉ॥
ਅੰਗਦਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਅਮਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਰੁ ਕੀਅਉ॥
ਅਮਰਦਾਸਿ ਅਮਰਤੁ ਛਤੁ ਗੁਰ ਰਾਮਹਿ ਦੀਅਉ॥
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਦਰਸਨੁ ਪਰਸਿ ਕਹਿ ਮਥੁਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਬਖ਼ਣਾ॥

ਅਨਭੈ ਬਾਣੀ ਦੀਜਿਯੇ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਭੇਵ॥ (ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ
ਰਤਨਾਵਲੀ)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ
ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ,

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ
ਤੇਰੀ॥

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ॥
(ਮ.5 750)

ਹੁਣ “ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ” ਲਈ ਜੇਕਰ ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ
ਕੋਈ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਦੇਵ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ
ਰੱਬ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇਵ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੇ। ਯੂਨਾਨੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰੀਕ ਗ੍ਰੀਕਾਂ
ਵਿਚ ਵੀ ਰੱਬ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਲਈ
ਲਫਜ਼ ਯੁਝਸ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ
ਪੁਰਤਗਾਲੀ, ਸਪੈਨਿਸ਼, ਫਰੈਂਚ,
ਇਤਾਲਵੀ, ਰੋਮਾਨੀਅਨ ਨੇ
ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸਦਾ
ਮਤਲਬ ਆਕਾਸ਼ ਜਾਂ ਸਵਰਗ
ਲੋਕ ਲਿਖਿਆ। ਇਸੇ ਯੁਝਸ ਨੂੰ
ਯੂਦੀਆਂ ਨੇ Dio/Dyo ਕਰ

ਗੁਰਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਂਬਾ

ਕੇ ਲਿਖਿਆ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਡਿਵਨਿਟੀ ਜਾਂ ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਲਫਜ਼
ਨਿਕਲਿਆ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆ
ਵਿਚ ਦੇਵ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਚਿਖੰਡ ਤੋਂ ਇਸ
ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਠਾਏ ਗਏ।

ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ
ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਦੇਵ॥
ਵਡੇ ਭਾਗਿ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਸੇਵ॥ (ਮ.5 1338)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵ ਕਹਿਣ
ਬਾਬਤ ਕਮਾਲ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ,

ਸੋਰਨਾ: ਅਬਿਗਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਅਨੰਤ
ਗੁਰ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਗਮ ਪਾਰ ਅਨੰਤ ਗੁਰ ਅਬਿਗਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ॥
ਛੰਡ: ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਸਭ ਧਿਆਵਹਿ॥

ਨਾਚ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਰਾਗ ਰਾਗਿਨਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ॥
ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪਿ ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ ਸੂਰਜ
ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਐਸੇ ਵੀ ਲਫਜ਼ੀ ਵਾਹਨ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ “ਦੇਵ” ਰੂਪ ਨੇ ਹੀ
ਚੁੰਘਿਆ ਦਿੱਤਾ।

ਈਸਵੀ ਸੰਨ 1969 ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ
ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੋਹਸਿਨ ਫ਼ਾਨੀ ਦੇ ਦਬਿਸਤਾਨਿ
ਮਜ਼ਹਿਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਐਸ. ਕੇ. ਰਾਮਚੰਦਰ ਰਾਊ ਦਾ
ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਨਾਨਕ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਕ ਲੇਖ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ
ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ
ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ,

“ਦਬਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ
ਵਿਚ ਆਗਮਨ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਬਲੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਜੀਵਨ
ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਅੰਤ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਦੋ ਮਾਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਇਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ
ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਰਕ ਨੂੰ। ਨਾਨਕ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਅਜੀਬ ਚੋਣ
ਕੀਤੀ। ਉਹ ਨਰਕ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ
ਸਤਦੇ ਬਲਦੇ ਨਰਕ ਦੇ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਪਾਪ-ਗੁਸੀਆਂ
ਲਛਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤਤਪਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਨਾਨਕ
ਦੀ ਨੂਰੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨੇ ਹੀ ਨਰਕੀ ਰੂਹਾਂ
ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਧੋ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਵਰਗ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ
ਬਣ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ
ਪਾਪੀ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧਰ ਸਕਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ
ਜਨਮ ਲਓ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਵਰਗ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਸੋ “ਗੁਰਮੁਖ ਕਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋਆ।”

ਉਕਤ ਲਿਖਤ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤਾ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਾਲਣਾ ਪੂਰੀ
ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਤਪੱਸਿਆ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਪਾਵਨ ਦੇਹ ਵਿਚ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਸਦੀ
ਤਿਆਰੀ ਇਸ ਭਾਰੀ ਤਪੱਸਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਪਾਂ ਗੁਸੀ ਧਰਤੀ ਪੁਕਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ
ਚੁਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ। ਸੁਣੀ
ਪੁਕਾਰਿ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਇਆ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥
ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ
ਮਿਲਾਏ॥2॥ (ਮ.5 749)

ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਯਾ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਉਧਾਰਣ
ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।
ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ। ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ,

ਪਹਿਲਾ ਬਾਬੇ ਪਾਯਾ ਬਖਸੁ ਦਰਿ ਪਿਛੋ ਦੇ ਫਿਰਿ
ਘਾਲਿਕਮਾਈ॥

ਰੇਤੁ ਅਕੁ ਆਹਾਰ ਕਰ ਰੋਤਾ ਕੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ॥
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪੱਸਿਆ ਵਡੇ ਭਾਗੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ॥

ਬਾਬਾ ਪੈਯਾ ਸਚਖੰਡਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਗਰੀਬੀ ਪਾਈ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰਹੱਸਵਾਦ ਦਾ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਤਾ ਵਿਚਾਰਨ

ਯੋਗ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ, ਜੋਤਿ
ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥ (1408)। ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ,

ਨਾਰਾਇਣ ਨਿਜ ਰੂਪੁ ਧਰਿ ਨਾਥਾ ਨਾਥ ਸਨਾਥ ਕਰਾਇਆ॥
ਨਰਪਤਿ ਨਰਹ ਨਰਿੰਦੁ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ
ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ
ਬਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਪਰਾ, ਪਸ਼ਯੰਤੀ, ਮੱਧਮਾ ਅਤੇ ਬੈਖਰੀ।

ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਪਰਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਥਾਨ ਧੁੰਨੀ ਜਾਂ
ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੇਠਾਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ
ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾ-ਵਰੋਲਾ ਜਿਹਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਘਲਿਆਈ
ਜਿਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕੋਈ
ਵਿਆਕਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪਸ਼ਯੰਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ
ਵਿਚ ਸੀਨੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਤੋਂ
ਉਤਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ
ਲਫਜ਼ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਤੱਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਔਤ ਰਹੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਬੈਖਰੀ
ਬਾਣੀ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਵਨ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪਰਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ
ਅਤੇ ਪਸ਼ਯੰਤੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮਾ ਰੂਪਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬੈਖਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ
ਇਹ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰਿਤ
ਹੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਬਚਨ ਹਨ,

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ
ਤਿਸ ਜੇਵਡ ਆਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥ (ਮ.3 516)

ਇਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੀਤਾ।
ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ॥ (1365)

ਹੁਣ ਇਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੀਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ
ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ॥5॥ (ਮ.4 1310)। ਪਰ ਮੁੜ ਜਦੋਂ
ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਉਚਰਿਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਤਾਂ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਬੋਲਣ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ
ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਗੁਰੂ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਕੂੜਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡਾ
ਨੌਸਰ ਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਹੈ।

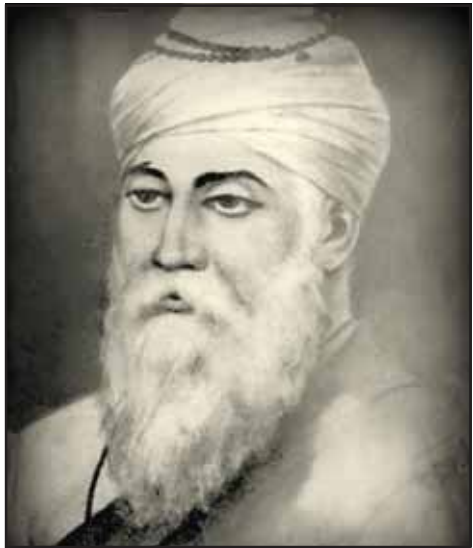
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਉਸ
ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ
ਗਿਆ ਸੀ ਗੁਰੋ: ਪਾਦੋਦਕ ਪੀਤਵਾ ਗੁਰੋਰੁਛਿਸ਼ਟਭੋਜਨਮ (ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗੀਤਾ) ਯਾਨਿ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਉਛਿਸ਼ਟ ਕੀਤੇ
ਜੂਠੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰੋਰੁਛਿਸ਼ਟਭੋਜਨਮ ਦੇ ਆਯਾਮ ਅਤੇ
ਅਰਥ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਉਛਿਸ਼ਟ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਹ ਕੌਸਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮ
ਰੂਪੀ ਅਗੰਮੀ ਇਲਾਹੀ ਭੋਜਨ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ
ਗੁਰ ਮਿਤਾ ਪੁਤਾ ਭਾਈਆ॥(648) ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ।
ਸਾਖ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ,

ਤੁਮ ਵਡ ਪੁਰਖ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ
ਹਰਿ ਦੀਓ ਨਾਮੁ ਮੁਖੇ॥1॥ (ਮ.4 976)

ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ॥

ਗੁਰਿ ਪੁਰੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ॥ (ਮ.4 95)
ਇਸ ਉਛਿਸ਼ਟ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਕ ਪੰਛੀ ਅਤੇ
ਬੋਟ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੋਟ ਪੰਛੀ ਦਾ ਉਹ ਨਵਜਾਤ

ਸ਼ਿਸੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਹਾਲੇ ਪੰਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ। ਉਹ ਨਿਰਾ
ਮਾਸ ਦਾ ਇਕ ਲੋਭਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਉਸ ਬੋਟ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਭੋਜਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਉਸ ਬੋਟ
ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ।
ਸਾਡੀ ਅਵਸਥਾ ਵੀ ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਪਿੰਗੁਲ ਮਤਿ ਹੀਨਾ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਹੁ
ਰਾਖਨਹਾਰਾ॥ (ਮ.5 530) ਵਰਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ

ਪਾਇਆ।

ਮੇਰਾ ਬੈਦ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦਾ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਮੁਖਿ ਦੇਵੈ
ਕਾਟੈ ਜਮ ਕੀ ਫੰਧਾ॥1॥ (ਮ. 5 618)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਇਹ ਭੋਜਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ
ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ ਕਿ
ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਰੀਬ
ਨਿਵਾਜ਼ ਅਸਨੂੰ ਆਪਣਿਆ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨੀਂ ਰੱਖੀਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ
ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮਿਲੋਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰਿ
ਭੀ ਵਿਛੜੋਗੇ ਤੇ ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲੋਗੇ ਤਾਂ ਵਿਛੜੋਗੇ ਨਹੀਂ॥3॥
ਸੋ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਸਦ ਜੀਵਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਹ ਭੋਜਨ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਇਹ ਅਜਬ ਖੇਡ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ
ਨੇ ਤਰੁੰਨ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਜੋਤਿ ਦਾ
ਅਗਲਾ ਸਫਰ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ
ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਗੈਰਾ
ਉਸਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹੱਸਵਾਦ
ਦਾ ਅਜਬ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਨੇ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਯਾਤੀ ਵਿਚ,
ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਹ ਜੋਤਿ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ
ਆਪ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ।
ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜਨ ਮਾਹਿ

ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ

ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਤਸਬੀਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ਼ ਹੈ ਉਹ।
ਸਾਇਰੀ ਵਿਚ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਹੈ ਉਹ।
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਨਾਨਕ
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾਵੇ।
ਭਟਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਹ ਵਿਖਾਵੇ।
ਜਿਉਂ ਝਰਨੇ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਏਦ੍ਰਾਂ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।
ਉਮਰਾਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫਰ ਸੁਹਾਣਾ।
ਬੈਠਾ ਹੈ ਵਿਚਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਉਸਨੂੰ ਏਦ੍ਰਾਂ ਅਮਲ ਪਿਆਰੇ।
ਜਿੰਦਾਂ ਚੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਤਾਰੇ।
ਸੱਚ ਦਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਅੰਬਰ ਵਾਂਗੁ ਹੋਂਦ ਰਵੇਗੀ।
ਬਾਣੀ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੁ ਕਵੇਗੀ।
ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੈ ਉਪਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।

ਪੁੱਤ ਉਹ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ।
ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਦਾਂ ਦਾ।
ਸੱਚੀ ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਹਲੀਮੀ ਭਰ ਕੇ।
ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਧਰ ਕੇ।
ਚੁੱਕਦਾ ਨਈਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਬੰਦ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਖਾਵੇ।
ਭੁੱਬਦੇ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਸਾਹ ਦਿਵਾਵੇ।
ਲਾਏ ਬੋੜਾ ਪਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
ਸਭ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ।
ਪੰਜਾਬੀ ਉਰਦੂ ਦਾ ਉਜਾਲਾ।
ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
“ਬਾਲਮ” ਨਾਨਕ ਸੱਚੀ ਸ਼ਕਤੀ।
“ਬਾਲਮ” ਨਾਨਕ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਭਗਤੀ।
ਖੋਜੀ ਇੱਕ ਓਕਾਰ (ੴ) ਨਾਨਕ।
ਸਾੜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਨਕ।
-ਬਲਵਿੰਦਰ ‘ਬਾਲਮ’ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
ਫੋਨ: 98156-25409

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਦੀ ਪੈੜ ਨੱਪਦਿਆਂ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

2023 ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਅਜੇ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਬੰਦ ਰੱਖਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬੂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੀ ਸਾਹੀਬ ਦੀ ਜੀਵਨੀ 'ਕੌਮ ਦਾ ਸਿਤਾਰਾ' ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਾਹੀਆ ਨੇ 'ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ' ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਗੁਰਦੀ ਬਾਬਾ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਮਹੇਸਰੀ, ਮਾਸਟਰ ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਣਗੋਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ 'ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ' ਨਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਭਰਵਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ।

ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦਾ ਲਾਸਾਨੀ ਪੰਛੂੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਗੋਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਨਿੱਝਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲਹੂ ਨਿਚੋੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਖੋ ਖਾਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨਿੱਠ ਕੇ ਲੜੇ ਸਨ। 19 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ

ਸਾਵਰਕਰ ਵਲੋਂ ਮੰਗੇ ਮੁਆਫੀਨਾਮੇ ਦਾ ਘੁੰਡ ਵੀ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਤਾਜ ਪਹਿਨਾਉਣ ਵਿਚੋਂ ਮੁੰਬਈ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਡੇਮਾਨ ਦੀ ਬੰਦ ਕੋਠੜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ

1921 ਤੱਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਨੇ ਅੰਡੇਮਾਨ ਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 73 ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸਨ, 9 ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪ੍ਰਵਿੰਸ ਤੋਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਵਿਨਾਇਕ ਦਮੋਦਰ ਸਾਵਰਕਰ ਵੀ ਸੀ। ਸੰਨ 2023 ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਮਹੇਸਰੀ, ਮਾਸਟਰ ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਏਸੇ ਹੀ ਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਹਨ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ 23 ਸਾਲਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ ਵੀ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਡਟ ਕੇ ਆਵਾ ਲਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਲਈ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ, ਗੁਰਦੀਆਂ ਤੇ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਵੀ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਮੇਤ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਵੀ

ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਵੀ ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਸੀ ਤੇ ਟੱਟੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵੀ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਬਾਹੀਆ ਦੇ ਸਿਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਬੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਹੈ।

ਕੁੱਝ ਅਣਗੋਲੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ 1909 ਤੋਂ

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਜਾਗ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗੀ। ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਜਾ ਵੱਡਿਆ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਮਹੇਸਰੀ ਸੰਧੂਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਰਿਹਾ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸੜਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ-ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸੜਕ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਬਾ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪਰਨਾਇਆ ਰਿਹਾ।

ਅਣਗੋਲਿਆਂ ਮਾਸਟਰ ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਸਾਨੇਵਾਲ ਦੇ ਗਵਾਂਢੀ ਪਿੰਡ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਸਿੰਘਾਈ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਲਈ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੂੰ ਸਿੰਘਾਈ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੈਦ ਵੀ ਕੱਟਣੀ ਪਈ। ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕਲਕੱਤਾ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀਆਂ ਮਿਦਨਾਪੁਰ ਤੇ ਢਾਕਾ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਣ ਉਪਰੰਤ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਜੁਹਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਦੂਜੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦਿਉਲੀ ਕੈਂਪ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਤੁੰਨ ਦਿੱਤਾ। ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ 1947 ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਾ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਡਰਤਾ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਖਣਿਆਣ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਇਕ ਹੋਰ ਜੀਉਣਾ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਰਿਆ ਪਰ 28 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਉਸਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਤੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਇਲ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਤੇ ਮੇਰਠ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1923 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜਬਰਦਸਤੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰੇ ਜਾਣ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਉਣ ਕਾਰਨ ਤੇ 1929 ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀਵਾਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਰਚ 1941 ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਭੜਕਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸਿਕੰਦਰਬਾਦਾ, ਮੀਆਂਵਾਲੀ, ਮੁਜ਼ੱਫ਼ਰਗੰਜ ਅਤੇ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਏਥੋਂ ਰਿਹਾਈ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ 1960 ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੂਹਲੀ ਕਲਾਂ ਵਿਆਹੀ ਭੈਣ ਨੰਦ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈ ਜਿਥੇ 1964 ਦੀ 20 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਅੰਤਮ ਸੁਆਸ ਲਏ। ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ, ਕਿਰਤੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲਾ ਸੀ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਵਲੋਂ ਅਣਗੋਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਸਮੇਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤਕਾ
(ਧਨੀ ਰਾਮ ਚਾੜ੍ਹਕ)
ਬੰਦੀ-ਜਨ ਦੇ ਹਲਵੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁਕੜੇ ਭਲੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਪਹਿਨ ਗੋਦੜੇ ਲੀਰਾਂ ਦੇ।

ਚੁੱਪ ਤੇ ਭੁੱਖ

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਾ ਸੱਚ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਏ ਚੇਤਰ ਦੀ ਚੁੱਪ। ਚਲੇ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਚੱਲੀਏ ਵੇਖੀਏ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦੀ ਸੱਚ ਸਿਆਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਗੱਲ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਟੋਰੀ ਹੈ।

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥
ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ 1, ਜਪੁ, ਮ: 1)

‘ਸੋ ਚਿ’

ਸੋਚਣ ਤਾਂ ਹੈ ਈ ਵਿਚਾਰਨ, ਧਿਆਨ ਕਰਨ, ਨਾਲ ਈ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਏਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹਾਉਣ,

ਡਾ. ਆਸਮਾ ਕਾਦਰੀ

ਧੋਵਣ, ਪਾਕੀ, ਸਫ਼ਾਈ ਵੀ ਦੱਸੇ ਨੇ। ਨਹਾਉਣ ਧੋਵਣ ਸਾਫ਼ ਕਰੇਂਦਾ ਏ। ਪਾਣੀ ਸੁੱਚਾ ਕਰੇਂਦਾ ਹੈ ਮੈਲ ਕੁਚੈਲ ਲਾਗ ਕੇ। ਸੁੱਚਾ ਓਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ ਆਪ ਸੁੱਚਾ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤਨ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਫ਼ ਕਰੇਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੁਰਤ-ਸਮਝ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਫ਼ ਕਰੇਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਤਾਹੀਓ ਮਨ ਨੂੰ ਪੋਹਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਤਨ ਬਾਹਰ ਦੀ। ਪਾਕੀ ਸੁਥਰਾਈ ਨਿਰੀ ਤਨ ਦੇ ਧੋਵਨਿ ਪਾਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪਾਕੀ ਤੇ ਸੁਥਰਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ:

ਮ: ੧ ॥ ਨਾਵਣ ਚਲੇ ਤੀਰਥੀ ਮਨਿ ਖੋਟੇ ਤਨਿ ਚੋਰ ॥

ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਬੀ ਨਾਤਿਆ ਦੁਇ ਭਾ ਚਤੀਅਸੁ ਹੋਰ ॥

ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੂਮਤੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ ॥

ਸਾਧ ਭਲੇ ਅਣਨਾਤਿਆ ਚੋਰ ਸਿ ਚੋਰਾ ਚੋਰ ॥੨॥ ਪੰਨਾ 789॥

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਏ:
ਅਨਿਕ ਜਲਾ ਜੇ ਧੋਵੈ ਦੇਹੀ॥

ਮੈਲ ਨ ਉਤਰੈ ਸੁਧੁ ਨ ਤੇਹੀ॥ (ਪੰਨਾ 199-200, ਮ: 5, ਸੁਖਮਨੀ)

ਮਨ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਪਾਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਨ ਦੀ ਪਾਕੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ। ਤਨ ਦੀ ਲੱਗ ਲਬੇੜ ਜਿਵੇਂ ਮੰਦੀ ਲਗਦੀ ਏ ਤਿਵੇਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ, ਮਨ ਦੀ ਦੁਈ, ਮਨ ਦਾ ਲੱਗ ਲਬੇੜ ਹੋਇਆ। ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਸੁਰਤ ਸਾਰ ਈ ਮਨ ਦੀ ਦੁਈ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਪਾਕ ਕਰੇਂਦੀ ਏ। ਇਹ ਪਾਕੀ ਨਿਰੀ ਅੰਖਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ਅੰਖਰਾਂ ਦੇ ਕਰਨੀ ਬਣਨ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਹਸਤੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਜੋੜ ਪਾਰੋਂ ਦੁਈ ਵਿਚ ਫਾਤੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਸਾਂਝ ਵਰਤਾਰੇ ਪਾਰੋਂ ਮੁੜ ਪਾਕ ਬੀਦੀ ਏ। ਸਾਂਝਾ ਆਹਰ ਰਿਜ਼ਕ ਉਪਾਵਨ ਵੰਡਣ ਦਾ ਮਨ ਦੇ ਖੇਟ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ, ਸਾਫ਼ ਕਰੇਂਦਾ ਹੈ ਹਸਤੀ ਨੂੰ। ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ‘‘ਸੋਚਿ’’ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਚੁੱਪ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇਂਦਾ ਹੈ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਧਿਆਨ ਲਾਵਣਾ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਏ। ਪਰ ਪੁੱਛ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜੋ ਸੋਚ ਹੈ ਕਾਹਦੀ। ਜੇ ਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਵਿਖਾਲੇ ਕਾਨ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕੂੜੀ ਏ। ਜੇ ਚੁੱਪ ਸਾਧੀ ਏ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਹੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰਨ ਕਾਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਕਾਰੀ। ਜੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਧਰੋਹ ਉਪਰ ਵੀ ਜੀਭ ਚੁੱਪ ਏ ਤਾਂ ਕੀ ਲਾਗ ਹੈ ਏਸ ਚੁੱਪ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਲ, ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਆਂ ਨਾਲ। ਚੁੱਪ ਤਾਂ ਹੈ ਵਾਅ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਮਿੱਟੀ, ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ, ਜੇ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰੇਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਚੁੱਪ ਜੇ ਕੁੱਲ ਖਲਕਤ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਧਰੋਹ ਦਾ ਤਰੋੜ ਲੱਭਦੀ ਏ ਤਾਂ ਤੇ ਚੁੱਪ ਠੀਕ ਏ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਏਸ ਚੁੱਪ ਨੇ ਕਰਨੀ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੁੱਪ ਕਰਨੀ ਨਾ ਬਣੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਮਕਰ ਏ, ਵਿਖਾਲਾ ਏ ਚੁੱਪ ਦਾ, ਧੋਖਾ ਦੇਵਣ ਕੀਤੇ। ਨਿਮਾਣੀ ਖਲਕਤ

ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਢੰਗ, ਨਵੀਂ ਫੰਦ ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਖੁਸ਼ਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੱਜ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੱਸਿਆ ਏ ਇਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਏ। ਏਹਾ ਵੰਡ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਦੋਹੜੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਖਾਈ ਏ ਹੰਸ ਤੇ ਬਗਲੇ ਦੀ।

ਇੱਕ ਲੱਤ ‘ਤੇ ਚੁੱਪ ਖਲੋਤਾ ਬਗਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਖੁੱਬਿਆ ਹੈ ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਏ। ਮੱਛੀ ਦਿੱਸੀ ਤਾਂ ਝੱਪਟ ਲਈ। ਇਲਮ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਵੀ ਐਵੇਂ ਬਗਲੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤਾ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ॥ (ਪੰਨਾ 1, ਜਪੁ, ਮ: 1)

ਭੁੱਖ ਖਾਵਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਖਾਵਣ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਲਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਮੱਲ ਵਿਹਾਰ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਰੱਜ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਏਹਾ ਸੁਰਤ ਪਿਆ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਾਹ ਖਾਵਣ ਨਾਲ ਤੇ ਕੋਠੇ ਭਰੀਵਣ ਨਾਲ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰੱਜ ਵੰਡਣ ਪਾਰੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਜੀਆਂ ਜੂਨ ਨਾਲ ਟੁੱਕਰ ਸਾਂਝ ਈ ਰੱਜ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਜੀ? ਅਸਲ ਰੋਲਾ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਹੈ, ਹਵਸ ਦਾ ਜੋ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ। ਢਿੰਡ ਦੀ ਤਾਂ ਲੋੜ ਇਤਨੀ ਨਹੀਂ ਜਿਤਨਾ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਮੱਲ ਮਾਰ। ਭੁੱਖ ਵਾਂਗ ਈ ਸਿਆਣਪ ਹੋਈ। ਸਿਆਣਪਾਂ ਕੰਮ ਕਰੇਂਦੀਆਂ ਨੇ ਪਈਆਂ ਹਾਕਮ ਦੀ ਹਾਕਮੀ ਬੰਮਣ ਦਾ, ਮੱਲਵਾਨ ਦੀ ਮੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਦਾ, ਜੁਲਮ ਜਬਰ ਦੀ ਬਾਂਹ ਬਣਨ ਦਾ। ਇਹ ਸਿਆਣਪਾਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਹੋਵਣ ਪਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀਆਂ। ਚੱਲਣ ਵਿਚ ਟੋਰਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੱਲ ਮਾਰ ਸਮਝਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹੀ ਖਲੋਤ ਪਾਰੋਂ ਨੇ। ਕੋਠੇ, ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ, ਧਨ-ਮਾਲ, ਸਭ ਆਪ ਬੱਝੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੋੜਨਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨਦੇ ਹਨ ਪਏ।

ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਦਾਨ ਹੋਏ ‘‘ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ’’ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਜੀਵਨ ਦੀ ਝਾਕੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਹੌਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ

੧ ਓਕਾਰ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਾਂ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੁੱਲ ਜਹਾਂ ਲਿਖਾਂ।
ਮੈਂ ਲਿਖਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ‘ਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਲਿਖਾਂ।

ਗੁਰੂਆਂ ਭਗਤਾਂ ਅਕਾਲ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਉਚਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ।
ਏਹੋ ਪੰਜਾਬੀ ਬੜੀ ਅਮੀਰ ਬੋਲੀ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਮਾਂ ਲਿਖਾਂ।

ਫਰੀਦ ਕਬੀਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ।
ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਅਗਾਂਹ ਲਿਖਾਂ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਹਾਸ਼ਮ ਪੀਲੂ ਸ਼ਾਇਰ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ ਅਮਰ ਸਦਾ।
ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਜਿਹੇ ਹੀਰੇ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਰ ਥਾਂ ਲਿਖਾਂ।

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋ ਅਤੇ ਮੀਸ਼ਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਸ਼ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ।
ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਫ਼ਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿੱਚ ਜੁਬਾ ਲਿਖਾਂ।

ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੀ ਚਾਨਣ, ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਦੀਪਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ।
ਅਜੋਕੇ ਉੱਚਕੋਟੀ ਦੇ ਵੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਬਣੇ ਦੂਜੀਆਂ ਲਈ ਜੋ ਸ਼ਮਾਂ ਲਿਖਾਂ।

ਬੋਦਲਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਦਾ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਜੋ ਵੀ ਲਿਖਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੁਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਫਿਰ ਜੋ ਵੀ ਹਾਂ ਲਿਖਾਂ।
-ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਬੋਦਲਾਂਵਾਲਾ
ਫੋਨ: 360 281 2624

ਰਾਅ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਕਮਾਲ:

ਬਾਕਮਾਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇੰਦਰਾ ਜੁੰਡਲੀ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨੰਗੀ ਕੀਤੀ

ਰਾਅ ਦੇ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਪ੍ਰਭਾਵ ਭਾਰੂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ “ਬਲੂ ਸਟਾਰ” ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਤਕ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪੈਲਾ ਪੈਲਾ, ਸਹਿੰਦਾ ਸਹਿੰਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੱਛਮੀ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਭਾਰਤੀ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਲਿਖਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਘੱਟ ਹਨ,

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੱਤਰਕਾਰ

ਛੁਪਾਉਂਦੇ ਵੱਧ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿਛੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਕਾਫੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ।

ਨਿਰੰਤਰ, ਵਿਉਂਤਬੱਧ, ਇਕ-ਪਾਸਤ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ‘ਪਰਵਾਨ’ ਚੜ੍ਹਾਏ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਪਤੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਤਹਿਰੀਕ ਰਾਹੀਂ ਉਭਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਤਤਪਰ ਸਨ ਪਰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਅਖੌਤੀ ਕੱਟੜ, ਅਤਿਵਾਦੀ ਯਤੋਂ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਗੋਂ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਭੇਜਣੀ ਮਜਬੂਰੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ।

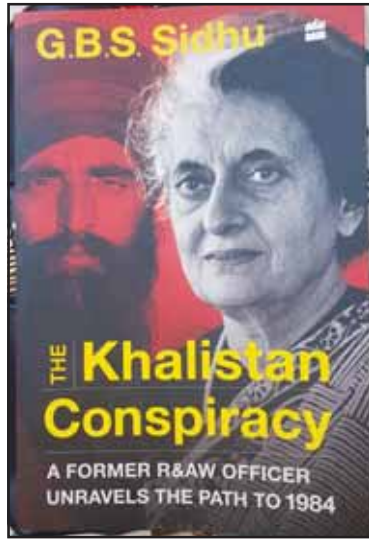
ਸਿੰਘ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਇਕੱਤਰ ਤੱਥ, ਬੱਝਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਸਹੀ, ਪਰ ਸਮੁੱਚ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ, ਇਸ ਦੀ ਟੂਕ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ “1-ਅਕਬਰ ਰੋਡ, ਦਿਲੀ” ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਸਾਲੋ-ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਉਂਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਕਮਲ ਨਾਥ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਠੀ ਅੰਦਰਲੇ ਗਰੋਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣੋਂ ਲੇਖਕ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਵਿਚ 1980 ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਵਾਪਸੀ ਨਾਲ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ 1985 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ 1984 ਦੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਰੀ ਚੋਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਜਨਮ ਘਰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸੇ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਅੰਦਰ ਫਿੱਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਥੇ ਲੇਖਕ ਆਪ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਖੀਰ ਵਲ ਲਘਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਖੇ (ਸੰਜੇ ਅਤੇ) ਕਮਲ ਨਾਥ ਨੇ ਸੰਤ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਤ ਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਖਾਸ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ

ਚੁਣਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰੂਰੇ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਣ ਨੂੰ ਰੱਤੀ ਮਾਸਾ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਉਹ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਦੇ ਫੈਲਾਏ ਇਸ ਕੁਫਰ ਨੂੰ ਸੋ ਫੀਸਦੀ ਬਕਵਾਸ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਦੂਜਾ ਸਸਤਾ, ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਗੱਪ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਠੇਲਿਆ ਜਾਂ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਹੋਟਲ ਅਰੋਮਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਬਿੱਲ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਅਤੇ ਬਿੱਲ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਦੀ ਮੈਂ ਕੁਛ ਸਾਲ ਹੋਏ ਸਬੰਧਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੁਠ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਵਿੰਗ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਿਆ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉਪਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਮੇਲ ਗੋਲ ਵੀ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਪਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਸੀ ਜਦਕਿ ਰਾਜਸੀ ਵਿੰਗ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਟਪਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੇਖਕ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਭਾਰਤੀ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਚੋਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਰਾਜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਲਗਪਗ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਸਹਿਰੀ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਅਖੌਤੀ ਵੱਡੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਲੇਖ ਵਾਲੇ ਸਫਿਆਂ ਉਪਰ (ਸਿੱਖ/ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ) ਖਾਸ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਲਈ ਮਸਾਲਾ “ਰਾਅ” ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਉਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਤਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਕੱਤਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਪਰਸਾਦ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। (ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਐਨ.ਸੀ. ਮੈਨਨ ਦੇ ਅਤੇ

ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਗਿਰੀ ਲਾਲ ਜੈਨ ਦੇ ਜ਼ਿਹਰੀਲੇ ਲੇਖ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਖਟਕਦੇ ਹਨ। - ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ)

ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਦੇ ਅਹਿਮ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬੀ.ਡੀ. ਪਾਂਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸਨ। ਪਾਂਡੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕਥਾ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁਠ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਿਆ ਹਾਲਾਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਕੱਤਰ ਪੀ.ਸੀ. ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਗਵਰਨਰ ਤੋਂ ਅਖੌਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲਾ ਬੁਠ ਬੁਲਵਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਪਾਂਡੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਗੇੜਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਦ ਤਕ ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਹਮਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ।

ਇੰਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਅਧਿਆਏ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਚਲਾਈ ਚੋਣ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

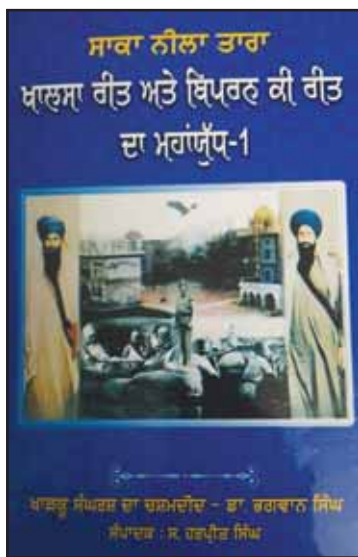
ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਰੀਤ ਅਤੇ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ਦਾ ਮਹਾਯੁੱਧ -1

ਡਾ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖਿਤ ਕਿਤਾਬ ‘ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਰੀਤ ਅਤੇ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ਦਾ ਮਹਾਯੁੱਧ -1’ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਪਰ ਹੋਏ “ਬਲੂ ਸਟਾਰ” ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਉਪਜੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਠੋਸ ਨਵਾਂ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਡਾ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਨਰਲ ਸੁਬੋਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਸੰਮੂਹ ਅੰਦਰੋਂ ਲੜਿਆ। ਇਹ ਤੱਥ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਅਹਿਮ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੂਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਅੰਦਰ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਜਨਰਲ ਸੁਬੋਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ ਮੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤਦ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਕਰਫਿਉ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਢਿੱਲ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਡਾ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਉਘੇ ਖਾੜਕੂ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਸਮੇਤ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਭੀੜੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਸਨ।

ਲੜਾਈ ਦਾ ਤਰੀਕ-ਵਾਰ ਵਰਣਨ ਅੰਦਰਨੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਯਤੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਨ ਪਰ ਕਿਤਾਬ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਖਾੜਕੂ ਯਤੋਂ ਇਕ ਜਾਨ ਹੋ ਕੇ ਲੜੇ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕਰ ਰੱਖੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮੇਲ ਜੋਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਸਤਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਕਮੀ ਵਾਲੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਖੱਪੇ ਵੀ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ।

ਕਿਤਾਬ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਭੇਦ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾੜਕੂ ਕੱਸਵੇਂ ਘੇਰੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਾਹਰਲੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਖਬਰ ਰਹੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਾਕੀ ਟਾਕੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰਾ ਅਰਸਾ ਚਾਲੂ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰਿਹਾ।

ਕਿਤਾਬ ਫੌਜ ਦੇ ਹਮਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਭਾਰਤੀ ਮੀਡੀਆ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੰਖੇਪ ਪਰ ਬੱਝਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਹਫਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਅਖਬਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੂਚਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਅਧਿਆਏ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ। ਇੰਜ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇੰਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਵਲਦੀਅਤ, ਪਤੇ ਆਦਿ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ।

-ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੱਤਰਕਾਰ

ਜਦੋਂ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ!

ਟਾਉਟੀ ਇਕ ਕੋਮਲ ਕਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੱਬੇ ਮੁਹਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਅਫੀਮ ਵਰਗਾ ਕੋਹਤੀ ਅਮਲ ਵੀ ਹੈ। ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁੱਡ ਸਕਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਹੋਏ ਮਾਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਬਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ-ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਕਲਾਬੇ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲਿੱਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ‘ਤੇ ਬੱਸ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੰਧੂ ਬੋਲਿਆ ਮੈਂ ਮਾਨ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੀੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਈ, ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਠਲ ਕਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਨ ਸਾਹਬ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਚੌਠੇ ਚੁਕਾ ਦਿੱਤੇ, ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਦਿਹਾੜੇ ‘ਤੇ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸਾਰੂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਬੱਸ ਹੁਣ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੈ!

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਅਜਿਹੇ ਮਦਾਰੀ ਅਖਾੜੇ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਮਾਸਟਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਜਾਂ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਖਾਲੀ ਪੀਪਣੀ ਵਜਾਈ, ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਜੇ ਬਾਦਲ, ਕੈਪਟਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਰਦਾ ਤਦ ਵੀ ਦੀਵਾਨੇ ਖਾਸ ਦੇ ਨਵਰਤਨਾਂ ਨੇ ਇਹੀ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਸੀ।

ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੋੜਾ ਕੁ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ, ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ ਭੇਜਦਾ, ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਦਾ, ਇਸ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੌਕੇ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਘਿਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਸਾਂਝੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ

ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਜੇ ਕੜੀ ਘੋਲਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਗੁੱਝਾ ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਭੂਤਕਾਲ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਨੰਗਾ ਕਰਨੋਂ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਗਲੀ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵਾਲਾ ਆਵਾ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੁਪਰ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹਲਕੇ ਅਤੇ ਹੌਛੇ ਲੀਡਰ ਵਾਲਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸ਼ਦੇਰਪਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਕੰਨਾਂ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਨਾ, ਪਤੰਦਰਾ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਚਾਲਕ ਹੈਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਚੰਗੇ ਬੁਰੇ ਲਈ ਸਾਫਾ ਤੇਰੇ ਗਲ ਪਾਉਣੇ! ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ!!

-ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੱਤਰਕਾਰ

ਪੰਨੀ ਸਦੀ ਦਾ ਸਫਰ!

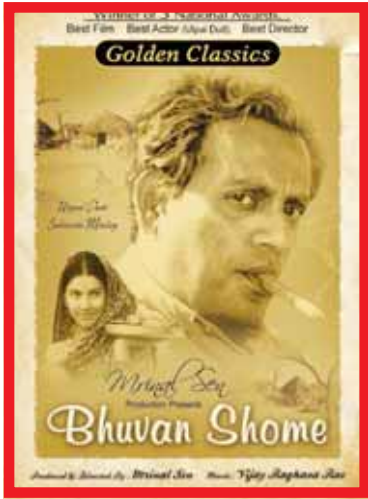
ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ। ਰੱਬ, ਧਰਮ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਰੋੜਕੇ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹਾਂ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਰੱਬ ਨਾਮੀ ਸ਼ੋਅ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਚੁਆਇਸ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜੂਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਉੱਝ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਰਵਸਰੋਸ਼ਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਮੱਕਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰੋਬੀ ਫਿਤਰਤ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਚਲੋ ਜੇ ਚੋਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪੰਡੀ ਬਣ ਮੁਕਤ ਉਭਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ ਕਿਸੇ ਪੇਂਡੂ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਪਿੱਪਲ ਬਣ ਉੱਗ ਪੈਣਾ ਤੇ ਰੁਮਕਦੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਖੜੜ ਨਾਲ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਫਤਗੂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਨਾਨਕਿਆਂ ਪਿੰਡ ਇਕ ਐਸੇ ਹੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕੱਚੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ

ਹਰਜੀਤ ਦਿਓਲ

ਜਿਸ ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਉਸ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਅੱਜ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ'

ਖੱਬਿਓ: ਫਿਲਮ 'ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ, ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ, ਅਦਾਕਾਰ ਉਤਪਲ ਦੱਤ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸੁਹਾਸਿਨੀ ਮੂਲੇ

ਫਿਲਮ 'ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ' (1969) ਦੇਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਡਰ ਨੇ ਕਰਵਟ ਲਈ। ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਭੱਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰੇਲਵੇ ਪਟੀਆਂ, ਪਿੱਠ-ਵਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅੱਖਰ ਤੇ ਇੱਕ ਅਧਖਤ ਚਿਹਰਾ ਜੋ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਹੀ ਪਲਾਂ 'ਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਕੈਫੀਅਤ 'ਚ ਉਦਾਸੀ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਘੁਲ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਚਾਨਕ ਸੋਚਣ ਲੱਗਿਆ: ਕੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਵਾਬ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਤੁਰੰਤ

ਤਰਸੇਮ ਬਸਰ

ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ!

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਬੀਅਤ ਨਾ-ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਬੀਅਤ ਹੋਰ ਬੋਲਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖੈਰ! ਮੈਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 'ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ' ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਹ ਚਾਰਜ ਸੀਟਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨੰਬਰਿੰਗ ਕਰਦੇ ਸਾਂ; ਸਾਨੂੰ ਕਾਹਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਇਹ ਨੰਬਰਿੰਗ ਖਤਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਫਿਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਲਾਸਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕ੍ਰੈਡਿਟ 'ਤੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਭਾਉਂਦਾ ਵੀ ਹੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਲੋੜ ਵੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਸੋਚਿਆ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮਨ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਕਦੇ ਦੇਖਾਂਗਾ, ਕੈਫੀਅਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

'ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ' ਦਾ ਆਰੰਭਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ, ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਕਿਤੇ ਦੂਰ-ਦਰੇਡੇ ਦਾ। ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਡਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੜੇ ਸਖਤ ਮਿਜ਼ਾਜ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦੇ। ਜਾਧਵ ਪਟੇਲ ਟਿਕਟ ਕਲੈਕਟਰ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਥੋਂ ਉਥੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਮਾਈ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅਫਸਰ ਬਿਲਕੁਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ

ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਣਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕਤਕ ਅਫਸਰ ਉਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਨਾਮਵਰ ਵੀ ਤਾਂ ਹੈ।

'ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ' ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜੋ ਬੰਗਲਾ ਲੇਖਕ ਬਲਾਈ ਚੰਦ ਮੁਖੋਪਧਿਆਏ ਉਰਫ ਬਨਫੂਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਜਾਧਵ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਸਾਬੀ ਜਿਸ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਡਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ। ਸਖਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਸੰਦ, ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਤੱਕ ਖਤਮ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਸਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਹੈ, ਪਤਨੀ ਵੀ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬੇਰਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੋ ਰਸ ਹੈ, ਉਹ ਦਫਤਰੀ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਬੰਗਲਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੰਗਲਾ ਜਿੱਥੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਸੀਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਆਲ੍ਹਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਸੁਖਮ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਹੁਣ ਕੰਮ-ਕਾਜੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਆਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ।

ਦੂਰ ਦਿਹਾਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਚਾਰਾਗਾਹ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਢੱਚੇ 'ਤੇ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਜਾਣਗੇ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚਿਤਰਨ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਕੇ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ ਇਸ ਦੂਰਗਾਮੀ ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਫਿਲਮਾਉਣ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਦੋਂ ਤਕਨੀਕ ਵੀ ਅਜੋਕੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਵੇਸ-ਭੂਸ਼ਾ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬੋਲੀ ਵੀ ਇਲਾਕਾਈ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਟਾਈਟਲਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਮਰੂਮ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ 'ਚ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਗੱਡਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਗੱਡੇ ਵਾਲਾ ਬਾਤੂਨੀ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰੋਲ ਦਿਹਾਤੀ ਵੀ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਝੋਟੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਝੋਟਾ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ ਬਹੁਤ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਝੋਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵੀ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਭੱਜ-ਭਜਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਉੱਥੇ ਕੁੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੜੀ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਜਾਨਵਰ ਵਾਂਗੂ ਝੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਰੌਲੇ 'ਚ ਉਧਰ ਗੱਡੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਲਦ ਗੱਡਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਵਨ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੌਰੀ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਰੇਤਲੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੇ, ਡਰੇ ਹੋਏ ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ ਵਜੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

1950-60 ਦੇ ਕਾਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਬਣੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਤਪਲ ਦੱਤ ਨੇ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੌਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੁਹਾਸਿਨੀ ਮੂਲੇ ਨੇ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਤਪਲ ਦੱਤ ਨੂੰ ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਅਨੋਖਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿਕਨੋ ਚੋਪੜੇ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਬਾਊ ਜੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਹਾਲ, ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੌ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਫਾਈਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੌਰੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬੇਦੋਸ਼ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਪਵਿਤਰ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ 'ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ। ਗੌਰੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਰਹਿਮ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਨੇੜਤਾ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਸੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਰਤਾਰਾ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਨੂੰ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੌਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭੁਵਨ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਦਿਹਾਤੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਛੀ ਡਰਨਗੇ ਨਹੀਂ। ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੁਵਨ ਬਾਬੂ ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭੁਵਨ ਬਾਬੂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਛੀ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੁਵਨ ਬਾਬੂ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੌਰੀ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਗੌਰੀ ਜੋ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਸ਼ੋਮ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਛੀ ਅਕਸਰ ਡਰ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨਸਾਨ ਵੀ!

ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸੰਕੇਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਸੂਝ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ। ਅਚੇਤ 'ਚ ਸ਼ੋਮ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਬਦਲਾਓ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੇਤਲੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਬਕਾਵਟ ਭਰਿਆ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਣ ਦਰਮਿਆਨ ਭੁਵਨ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸੰਕੋਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੁਵਨ ਬਾਬੂ ਗੌਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਰੇਲਵੇ ਵਿਚ ਅਫਸਰ ਹਨ। ਇਸ 'ਤੇ ਗੌਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਤੌਖਲਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਤੀ ਟਿਕਟ ਕਲੈਕਟਰ ਹੈ, ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤੋਂ ਵੀ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਭੈੜਾ ਅਫਸਰ ਹੈ।

ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਹੀ ਅਫਸਰ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡਰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਬੇਰਹਿਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਨੇੜਤਾ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭੋਲੇਪਨ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਅਤੇ ਗੌਰੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੇ ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਕਰਵਟ ਲੈਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਸ਼ਿਰ ਜਾਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੇਤਲੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਦੇ ਹਸੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਲਾ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ ਵਾਪਸ ਸ਼ਿਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਫਤਰ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਟਿਕਟ ਕਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੌਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਮੰਗੋਤਰ ਜਾਧਵ

ਪਟੇਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰਜ ਸੀਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਖਤ ਕੋਨਾ ਪਿਘਲ ਕੇ ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚਾਰਜ ਸੀਟ ਪਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਕੇ ਜਾਧਵ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਧਵ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿ ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਹੇ ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੋਮ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੇੜਾ, ਸਖਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਇੱਕ ਢੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ। ਉਹ ਦਫਤਰੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਲੋਟਦੇ ਹਨ, ਫਾਈਲਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਜ਼ਹਾਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਧਵ ਪਟੇਲ ਗੌਰੀ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖ ਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਉੱਥੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਫਿਲਮ ਬੋਝਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅੱਧ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਗਤੀ ਹੈ, ਦਿਲਚਸਪ ਕਥਾ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਫਿਲਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਿਆ।

ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਤੱਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਲੋਕ-ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਦੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਿਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਲੱਗ ਪਏਗੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕੰਮ-ਕਾਜੀ ਫਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰੀ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਰੋਅਬ ਕਾਰਨ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਿਲਮ ਐਵਾਰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਸਰਵੋਤਮ ਫਿਲਮ, ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਉਤਪਲ ਦੱਤ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਅਦਾਕਾਰ ਲਈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਰਾਹੀਂ ਅਮਿਤਾਭ ਬਚਨ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਏ ਪਰ ਫਿਲਮ ਅੱਗੇ ਤੌਰ 'ਚ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹਲਚਲ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਿਠਭੂਮੀ ਵਿਚ ਅਮਿਤਾਭ ਬਚਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਫਿਲਮ 'ਚ ਸੰਗੀਤ ਵਿਜੈ ਰਾਘਵ ਰਾਓ ਦਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ॥
ਜਿਉਂ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ॥

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ

**ਜਗਤ ਪਿਤਾ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਦੀ**

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਮੇਜਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ)
ਫੋਨ: 847-330-1421

ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਸੱਤੀ) ਭੱਠਲ
(ਸ਼ਿਕਾਗੋ)

ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ
(ਸ਼ਿਕਾਗੋ)

From:

Major Gurcharn Singh Jhaj

Jaidev Singh Bhattal & Sukhraj Singh Takher

and their families.